

Гарчиг

Зургийн жагсаалт	2
Хүснэгтийн жагсаалт	3
1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	5
1.1. Ерөнхий мэдээлэл	5
1.1.1. Төслийн нэр	5
1.1.2. Төслийн зорилго	5
1.1.3. Гүйцэтгэгч	5
1.1.4. Гүйцэтгэгчийн хаяг, утас	5
1.1.5. Төслийн талбайн байршил	5
1.1.6. Төслийн товч танилцуулга	6
1.1.7. Уурхайн хүчин чадал	6
1.1.8. Уурхайн ажиллах горим	7
1.1.9. Уурхайн ажиллах хүчин	7
1.1.10. Уулын ажлын төлөвлөгөө	7
1.1.11. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөө	8
2. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	9
2.1 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт, хамрах хүрээ	9
2.3 2024 оны дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний биелэлт	28
2.3.1 Нөхөн сэргээсэн талбайн тухай	28
2.3.2 Нөхөн сэргээх арга хэмжээ	29
2.3.3 Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын төлөвлөгөөний биелэлийн зардал	30
2.4 Түүх, соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлт	31
2.5 Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	33
2.6 Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	37
2.7 Удирлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	42
3 2023 ОНЫ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТАЙЛАН	45
3.1.1 Агаарын бохирдол	45
3.1.2 Хөрсний хими, физик шинж чанар, хүнд металлын шинжилгээ	48
3.1.3 Усны шинжилгээ	51
4. 2024 ОНЫ БОМТ-НИЙ ДАГУУ ХИЙГДСЭН АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДЛЫН НЭГТГЭЛ ..	54

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Төсөл хэрэгжиж буй талбай.....	5
Зураг 2. Төслийн талбайн байршил.....	6
Зураг 3. Түрээслэгч байгууллагын техникүүдийн агаарын бохирдолын төлбөр төлсөн хуулга.....	10
Зураг 4. Тоосжилт бууруулах зам талбайн усалгааны ажил.....	10
Зураг 5. Тэмдэг тэмдэглэгээг засаж, сайжруулж байгаа байдал.....	11
Зураг 6. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.07.22 /	11
Зураг 7. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.10.06 /	11
Зураг 8. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.07.22 /	12
Зураг 9. Цасанд боогдсон замыг нээж байгаа байдал /2024.03.05 /	12
Зураг 10. Гадна тээврийн зам зассан байдал /2023.07.04/	12
Зураг 11. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №1 /2024.03.28/	13
Зураг 12. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №2 /2024.03.28 /	13
Зураг 13. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №2 /2024.10.05 /	13
Зураг 14. ШТС-ын өргөтгөлийн суурийн талбайг бетонон хучилт хийж байгаа нь.....	14
Зураг 15. ШТС түгээгүүр.....	15
Зураг 16. Усны насосны битүүмжлэлтэй хашлага бүхий суурь	15
Зураг 17. Усны хэрэглээний бүртгэлийн дэвтэр	16
Зураг 18. Грашийн шалыг цементжүүлсэн байдал /2021 онд /	17
Зураг 19. Грашийн гадна талбайг цэментжүүлсэн байдал /2023 онд /	17
Зураг 20. 2024 онд техникийн засвар үйлчилгээ хийх грашыг барьж ашиглалтанд оруулав.....	18
Зураг 21. 2024 онд тос маслын цэгийг буулгаж шинээр барьсан	18
Зураг 22. Хатуу хог хаягдлыг багийн нэгдсэн хогийн цэгт төвлөрүүлдэг /2023 онд 2 удаа зөөвөрлөв/	19
Зураг 23. Уурхайд 2024 онд шинээр хийгдсэн бохирын цооног	19
Зураг 24. Хуванцар бохирын кольцоны бүтүүмжлэлийг “шингэн хадаас” ашиглан хангав.....	19
Зураг 25. Боловсон 00 + халуун усны байр №1.....	20
Зураг 26. Боловсон 00 + халуун усны байр №1.....	20
Зураг 27. Соруулдаг гадаа 00 №1 /дээд кемп -2023 он/	20
Зураг 28. Соруулдаг гадаа 00 №2 /дээд кемп -2024 он/	21
Зураг 29. Мод тарилтын дэвсгэр зураг.....	23
Зураг 30. Улиасны ургалтын байдал /хавар/.....	24
Зураг 31. Уурхайн талбайд тарьсан говийн хайлаасны ургалтын байдал	25
Зураг 32. 2024 оны мод тарилтын зураг /2024.10.09-27-нд/	25
Зураг 33. Суманд хүлээлгэн өгсөн 200 ш улиас /2024 оны 10.09-нд /	25
Зураг 34. Модны өсөлтийн хэмжилт /2024.10.29-нд/	26
Зураг 35. Шимт хөрсний усалгаа.....	27
Зураг 36. Уурхайн дотоод овоолгын ажил /2023 оны намар/	27
Зураг 37. Уурхайн дотоод овоолгын ажил-ахилт /2024 оны намар/	27
Зураг 38. Нөхөн сэргээлтийн талбай	28
Зураг 39. Ухашыг нөхөн дүүргэлт хийж тэгшилж байгаа болон нөхөн сэргээлтийн ажлын дараа	29
Зураг 40. Ухашыг нөхөн дүүргэлт хийж тэгшилж байгаа болон нөхөн сэргээлтийн ажлын дараа	30
Зураг 41. Түүх соёлын биет өвийг судлах хамгаалах ажил /Их нартын нөөц газар-Цагаан өвгөний хадны зураг/.....	32
Зураг 42. Сумын нэрэмжит шагайн харвааны тэмцээн / 2024 оны 10-р сар /	33
Зураг 43. Галын хорыг шинээр нэмж байршуулсанаас гадна хяналтын хуудастай болсон	35
Зураг 44. Ажилчдыг иж бүрэн нормын хувцасаар хангасан.....	35
Зураг 45. Ажилчын нарядыг ээлж эхлэх бүрт өгдөг.....	36
Зураг 46. Нийт ажилчид болон удирдах ажилтаны сургалт / 2024.02.01-нд/	36

Зураг 47. Орчны шинжилгээг 2024 оны 07, 10-р сард хийв. Усны шинжилгээг улирал бүр хийв. ...	36
Зураг 48. Ахуйн хог хаягдлын цэг /2020 онд тохижуулсан бөгөөд үргэлжүүлэн ашиглаж байна./.	38
Зураг 49. Дахивар хаягдлыг төвлөрүүлэх цэг / Туслан гүйцэтгэгчийн кемп/	38
Зураг 50. Бүх нийтийн цэвэрлэгээ	38
Зураг 51. Ажилчдын байр өмнө нь	39
Зураг 52. Ажилчдын байр /2023 он /	39
Зураг 53. Ажилчдын байр /2024 он /	39
Зураг 54. Шинэ гал тогооны байр /2024 он /	39
Зураг 55. Хаягдал тос, дугуйг хүлээлгэн өгч байгаа нь /2024 оны 8-р сарын 31-нд/.....	40
Зураг 56. Байгуулсан гэрээ, тушаасан баримт.....	40
Зураг 57. Хаягдал тос болон түлшний шүүр тунгаах сав.....	41
Зураг 58. Ахуйн хог хаягдлыг сар бүр нэгдсэн хогийн цэгт зөөвөрлөн төвлөрүүлдэг	41
Зураг 59. Уурхай дээр 1200 боодол өвсийг иргэдэд тараахаар бэлтгээд байна.	43
Зураг 60. Мал угаах ажил хийгдэв	43
Зураг 61. Багийн иргэдийн оюутан залуучуудыг дэмжих ажлын хүрээнд 2 хүүхдийн сургалтын төлбөр.....	44
Зураг 61. Сумын хандивын нүүрс	44
Зураг 61. Багийн малчдад зориулж гаргасан худаг.....	44
Зураг 62. Агаарын чанарын дээжлэлтийн үр дүн-Хүхэрлэг хийн жил бүрийн үзүүлэлтээр график байгуулалт хийхэд 2023 он хүртэл буурч байгаад 2024 онд өсөх хандлагатай гарсан байна.	46
Зураг 63. Агаарын чанарын дээжлэлтийн үр дүн-Нийт тоосонцорын жил бүрийн үзүүлэлтээр график байгуулалт хийхэд 2023 он хүртэл буурч байгаад 2024 онд огцом өсөлттэй гарсан.	47
Зураг 64. Агаарын чанарын дээжлэлт хийж буй байдал /2024 оны 7-р сар/	47
Зураг 65. рН-ийн орчин тогтвортой, ялзмагын хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай байна.	49
Зураг 66. Хөрсний дээжлэлт хийж буй байдал /2024 оны 10-р сар/.....	51
Зураг 67. Хатуулагийн хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай, рН орчин 2023 он хүртэл нэмэгдэх хандлагатай байсанаас 2024 онд буурсан байна.	52

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Төслийн ажиллах хоног.....	7
Хүснэгт 2. Уулын ажлын төлөвлөгөө	8
Хүснэгт 3. Үйлдвэрлэлийн нөөц.....	8
Хүснэгт 4. Агаар мандалд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	9
Хүснэгт 5. Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	14
Хүснэгт 6. Хөрсөн бүрхэвчид учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	16
Хүснэгт 7. Нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн ажлууд	22
Хүснэгт 8. Талбайн солбицол, байрлал:.....	28
Хүснэгт 9. Ажилласан цагийн мэдээлэл	30
Хүснэгт 10. Техник тоног төхөөрөмжийн түрээсийн зардал.....	31
Хүснэгт 11. Техник тоног төхөөрөмжийн түлш, шатахууны зардал	31
Хүснэгт 12. Зардлын нэгтгэл	31
Хүснэгт 13. Түүх соёлийн өвийг хамгаалах төлөвлөгөө	32
Хүснэгт 14. Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт.....	33
Хүснэгт 15. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт.....	37
Хүснэгт 16. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт.....	42
Хүснэгт 17. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2021 он 7 болон 9-р сар)	45
Хүснэгт 18. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2022 он 9-р сар)	45
Хүснэгт 19. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2023 он 5-р сар)	46
Хүснэгт 19. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2024 он 7-р сар)	46

Хүснэгт 20. Хөрсний химийн үндсэн шинж /2020 оны шинжилгээ/	48
Хүснэгт 21. Хөрсний химийн үндсэн шинж /2022 оны 09-р сар /.....	48
Хүснэгт 22. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2023 оны 05-р сар /.....	48
Хүснэгт 23. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2023 оны 06-р сар “Байгаль орчин судалгаа шинжилгээний газар /	48
Хүснэгт 22. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2024 оны 07-р сар /	49
Хүснэгт 24. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2021 он 7 болон 9-р сар)	49
Хүснэгт 25. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2022 он 9-р сар).....	50
Хүснэгт 26. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2023 он 5-р сар).....	50
Хүснэгт 26. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2024 он 7-р сар).....	51
Хүснэгт 27. Ундны усны шинжилгээний үр дүн	51
Хүснэгт 28. Ундны усны шинжилгээний үр дүн	52
Хүснэгт 27. Шинээр өрөмдсөн худгуудын усны шинжилгээний үр дүн.....	52
Хүснэгт 27. Шинээр өрөмдсөн худгуудын усны шинжилгээний үр дүн.....	53
Хүснэгт 29. Бохир усны шинжилгээний үр дүн.....	53
Хүснэгт 30. Шүүрлийн усны шинжилгээний үр дүн.....	53
Хүснэгт 31. 2024 оны БОМТ-ний дагуу хийгдсэн ажлын биелэлтийн зардлын нэгдсэн тооцоо.....	54

Хавсралт материалын жагсаалт

1. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ	2 хуудас
2. Аюултай хог хаягдал тушаах гэрээ, тушаасан баримт.....	6 хуудас
3. Ус ашиглах дүгнэлт, төлбөр төлсөн баримт	4 хуудас
4. Ус ашиглах гэрээ	3 хуудас
5. Ус ашиглах зөвшөөрөл	1 хуудас
6. Хог хаягдалын гэрээ, төлбөрийн баримт	3 хуудас
7. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэмжээнд авсан дээжнүүдийн лабораторын шинжилгээний үр дүн	10 хуудас
8. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын акт.	2 хуудас
9. Худаг гаргахтай холбогдсон баримтууд	6 хуудас

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

1.1. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

1.1.1. Төслийн нэр

"Фриендшип ресурсис" ХХК-ийн “Далангийн нүүрсний ордыг ил аргаар олборлох” төсөл

1.1.2. Төслийн зорилго

Уул уурхайн үйлдвэрлэл хөгжүүлж нүүрс олборлох

1.1.3. Гүйцэтгэгч

Нэр: “Фриендшип ресурсис” ХХК

Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011496062

Регистрийн дугаар: 5877288

1.1.4. Гүйцэтгэгчийн хаяг, утас

Хаяг: Дорноговь аймгийн Сайншанд хот, 2-р баг, Алтанговь, 14, 51

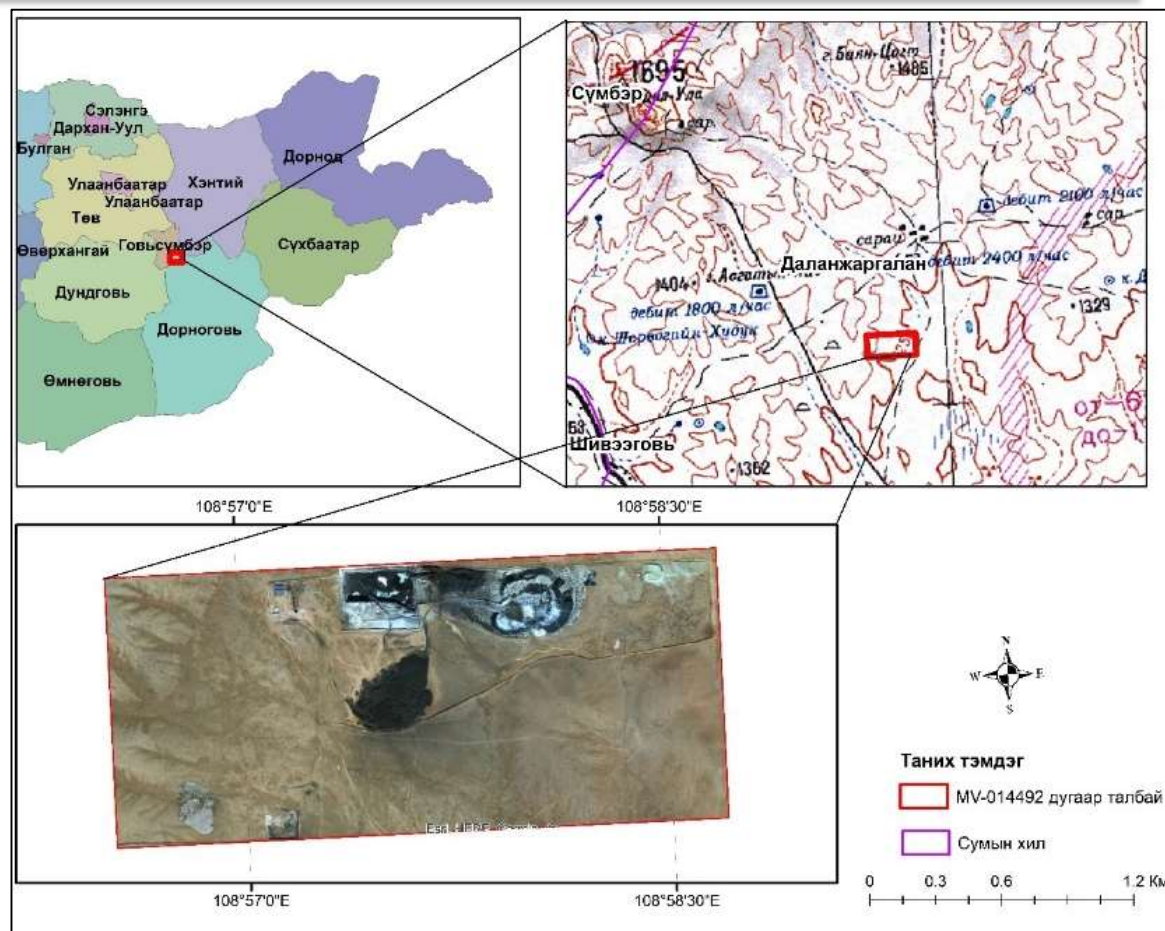
Утас: 80085598

1.1.5. Төслийн талбайн байршил

Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутаг Далан хэмээх газар. Улаанбаатар-УБ хотоос зүүн урагш 270 км-т, Даланжаргалан сумаас хойд зүг 28 км-т тус тус байрлана.

Зураг 1. Төсөл хэрэгжиж буй талбай

Зураг 2. Төслийн талбайн байршил

1.1.6. Төслийн товч танилцуулга

Тусгай зөвшөөрлийн талбай нь засаг захиргааны нэгжийн хуваариар Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутаг бөгөөд Улаанбаатар хотоос зүүн урагш 270 км, төмөр замын 25-р зөрлөг болон Улаанбаатар-Сайншандыг холбосон автозамаас 24 км, Даланжаргалан сумаас баруун хойш 28 км зайд байршина.

Далангийн талбай нь Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутагт орших Алагтогоогийн нүүрсний ордын нэг хэсэг болох бөгөөд байршлын хувьд “Монголын Алт” ХХК-ийн ашиглаж байсан Элдэвийн нүүрсний уурхайгаас баруун тийш 2-4 км-ийн зайд Баруундалангийн зүүн энгэрт байрладаг.

1.1.7. Уурхайн хүчин чадал

MV-014492 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй, Далан нүүрсний ордыг “Фриендшип ресурсис” ХХК нь ил аргаар 7 жилийн хугацаанд олборлохоор төлөвлөсөн. MV-014492 тоот талбайд хамаарах нийт бодитой (В) нөөц 7,331.34 мян.тн, нийт баялаг (Р) нөөц 357.73 мян.тн, тус талбайн хэмжээнд бодитой болон баялаг нийт нөөц 7,689.07 мян.тн ноогдож байна.

Уурхай жилд 600 мян.тн нүүрс гаргах хүчин чадалтай боловч зах зээл, вагон тээврийн нөхцөлөөс шалтгаалан 200-300 мян.тн нүүрс борлуулах хэмжээнд буюу 50%-ийн хүчин чадал эзэмшилтэйгээр ажиллаж байна.

1.1.8. Уурхайн ажиллах горим

Монгол улсын хууль тогтоомжуудад заасны дагуу олон нийтээр амрах баяр ёслолын хоногууд, цаг агаарын хүндрэл, засвар үйлчилгээ зэрэг хүчин зүйлүүдийг тооцон уурхай 2024 онд дунджаар 240 хоног ажиллахаар төлөвлөгдсөн байна.

Хүснэгт 1. Төслийн ажиллах хоног

№	Жилд ажиллах сарууд	Нийт
1	Хуанлийн өдрүүд	364
2	Баяр ёслол тэмдэглэлт өдрүүд	10
3	Засвар үйлчилгээ, цаг агаарын хүндрэл	24
4	Уурхай ажиллахгүй байх хуваарьт хоног	60
5	Ажиллах өдөр	270
6	Тооцоолоогүй саатал	30
7	Цэвэр ажлын хоног	240

Тайлант онд үндэсний хэмжээний баяр болох цагаан сар болон наадмаас бусад үед тасралтгүй ажилласан.

Уурхай тайлант оны бүхий л хугацаанд байгаль орчинд чиглэсэн ажлуудыг идэвхтэй хийж хэрэгжүүлсэн.

1.1.9. Уурхайн ажиллах хүчин

Уурхайн өдөр тутмын үйл ажиллагааг уурхайн дарга, ерөнхий инженер, ерөнхий геологич, уулын мастерууд, хөдөлмөр хамгаалал сургалтын инженер, ашиглалтын геологи нар удирдан явуулна.

Уурхай одоогоор 90 гаруй ажилтантай. Үүнийн 35 гаруй нь үндсэн ажилчид, бусад нь түрээсийн техникийн ажилчид болно.

1.1.10. Уулын ажлын төлөвлөгөө

Далангийн Далангийн уурхайн төлөвлөгөөгөөр 2024 оны уулын ажлын хэмжээ уулын цулаар 2,978.4 мян.м³ байна. Үүнээс ил уурхайн уулын ажлын хэмжээ нь олборлолтонд өртөх нөөц нь 632.65 мян.тн, хөрс хуулалт 2,492.2 мян.м³ байна. Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент нь 3.94 м³/тн байхаар байна. Уурхайн тэлэлтийн ажлын шимт хөрс хуулалт 3.53 мян.м³ болно. Дээрх уулын цул дээр гадаад овоолгын тэлэлтийн шимт хөрс хуулалт 1.53 мян.м³ нэмэгдэнэ.

Хүснэгт 2. Уулын ажлын төлөвлөгөө

№	Утга	Нэгж	Давхраасууд			Нийт
			1	2	3	
1	Уулын цул	м³	1,266,574.4	1,220,811.1	491,460.0	2,978,845.5
2	Нийт хөрсний хэмжээ	м³	1,093,882.2	987,486.1	410,820.0	2,492,188.3
3	Хөрсний цул	м³	969,600.0	878,733.0	383,940.0	2,232,273.0
	Тэсэлгээтэй	м³	321,000.0	816,600.0	331,800.0	1,469,400.0
	Тэсэлгээгүй	м³	648,600.0	62,133.0	52,140.0	762,873.0
4	Давхраасын уулын цул	м³	124,282.2	108,753.1	26,880.0	259,915.3
5	Нүүрсний үеийн бохирдол	м³	296,974.4	342,078.1	107,520.0	746,572.5
6	Нүүрсний хэмжээ	м³	172,692.2	233,325.0	80,640.0	486,657.2
7	Нягт	тн/м³	1.3	1.3	1.30	1.3
8	Нүүрсний хэмжээ	тн	224,499.9	303,322.5	104,832.00	632,654.4
9	Кхх	м³/тн				3.94

Үйлдвэрлэлийн нөөц: Үйлдвэрлэлийн нөөц нь хаягдлыг хасч, бохирдлыг нэмж тооцсоноор тодорхойлогдоно. Уурхайн 2023 оны үйлдвэрлэлийн нөөцийн хэмжээ 600.0 мян.тн нүүрс байна.

Хүснэгт 3. Үйлдвэрлэлийн нөөц

№	Утга	Нэгж	Давхраасууд			Нийт
			1	2	3	
1	Олборлолтын нөөц	Тн	224,499.9	303,322.5	104,832.00	632,654.4
2	Хаягдлын хэмжээ	Тн	18,745.7	28,542.6	7,086.6	54,375.0
3	Бохирдлын хэмжээ	Тн	7,498.3	11,404.9	2,830.5	21,733.7
4	Үйлдвэрлэлийн нөөц	тн	213,252.42	286,184.78	100,575.82	600,013.02
7	Хаягдлын хэмжээ	%	8.35%	9.41%	6.76%	8.59%
8	Бохирдлын хэмжээ	%	3.34%	3.76%	2.70%	3.44%
9	Хөрс хуулалтын хэмжээ	м³	1,102,534.1	1,000,669.0	414,094.0	2,517,297.0
10	Тэсэлгээтэй хөрс	м³	321,000.0	816,600.0	331,800.0	1,469,400.0
11	Тэсэлгээгүй хөрс	м³	781,534.1	184,069.0	82,294.0	1,047,897.0
12	Хөрс хуулалтын коэффициент	м³/тн	5.17	3.50	4.12	4.20

Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент 4.20 м³/тн болно.

1.1.11. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөө

Уурхайн үйл ажиллагаанд өртөх газарт шимт хөрс хуулалтын ажлыг урьдчилан гүйцэтгэх бөгөөд овоолго нөхөн сэргээлт, уурхайн хаалт хэлбэршүүлэлтийн ажилд хэрэглэгдэх тул уурхайн талбайгаас гаргаж ил уурхайн зүүн урд талд үргэлжлүүлэн овоолго үүсгэн хуримтлуулна.

Хөрсний овоолгыг уурхайн баруун талд, шимт хөрсийг уурхайн зүүн урд талын ашиглалтгүй үлдэх талбайд байршуулж байна. Хөрсний овоолго нь баруун хойд талдаа бага хэмжээний тэлэлттэй байх бөгөөд, овоолгын баруун талд үүсгэсэн талбайд 2 дахь догол үүсгэж өндөрлөнө.

2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөөгөөр сар бүр 50 мян.тн нүүрс тогтмол олборлон борлуулахаар төлөвлөж байна. Хөрс хуулалтын ажлыг олборлолтын хүчин чадалд нийцүүлэн тухайн жилийн дундаж хөрс хуулалтын коэффициентийг баримтлан хийнэ.

2. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Фриендшип ресурсис” ХХК-ийн “Далангийн нүүрсний ордыг ил аргаар олборлох” төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Монгол улсын “Байгаль орчныг хамгаалах тухай”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль болон бусад холбогдох хууль, журам, стандартыг баримтлан, “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах аргачлал”-ын дагуу боловсруулсны үндсэн дээр биелэлтийн тайланг хийж гүйцэтгэсэн болно.

2.1 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт, хамрах хүрээ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрх зүйн баримт бичиг юм.

Хүснэгт 4. Агаар мандалд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	Болзошгүй нөлөөлөл	сөрөг	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Ашиглагдаж буй тээврийн хэрэгсэл тоног төхөөрөмжөөс хорт хий орчныг бохирдуулах		Уурхайд ажиллаж байгаа техникүүд түрээсийнх бөгөөд тэдгээрийн агаарын бохирдлын төлбөр нь төлөгдсөн. Зардал нь компанид хамааралгүй боловч түрээслэгч компанийн төлбөрийн баримтаас хавсаргав. Мөн нүүрс олборлон агаар бохирдуулсаны төлбөрийг тухай бүр төлж байна.	-
2	Хатуу хучилтгүй зам дээрх тээврийн хөдөлгөөн, бүтээгдэхүүн тээвэрлэж буй машинаас тоосжилт үүсэх		Усалгааны ажил 2024 оны 05-р сарын 10-аас эхэлсэн бөгөөд 15 м ³ багтаамж бүхий усны машиныг түрээсээр ажиллуулж байна. Уурхай ажилласан 150 гаруй хоногийн хугацаанд 380 орчим удаагын ажил хийгдсэн. Мөн гадна тээврийн замын өөрийн техникээр тухайлсан арчилгаа, сайжруулалтыг шаардлагатай үед хийдэг.	23,111.1 3,718.5
			Автомашины явах хурдны хязгаарлалтыг тогтоосон, тэмдэг тэмдэглэгээг тордож сайжруулахаас гадна шаардлагатай	930.0

		хэсгүүдэд 10 ш тэмдэг тэмдэглэгээг шинээр авч суурилуулсан.	
3	Гадна тээврийн үйл ажиллагааны явцад салаа зам үүсч шороо тоос ихээр босох	2024 онд уурхайн гадна тээврийн зам арчилгаанд өөрийн грейдер болон ковшийг тогтмол ажиллуулсан. Үер болон хүчтэй борооны дараа замын эвдрэлтэй хэсгийг засаж сайжруулах ажилд уурхайгаас дампаар 50 орчим удаа хөрс тээвэрлэж дэвсэлт авсан. Түлш болон түрээсийн зардлын төлбөр тооцоог оруулсан.	16,662.6
	Дүн		44,452.3

1210301902791	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-01-08 12:30:25
1240308628412	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-03-18 19:12:35
1240302050191	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-03-18 19:13:24
1240301378163	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	7,500.00	2024-03-18 19:15:22
1240301225968	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	3,500.00	2024-03-18 19:17:26
1240301040581	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-03-18 19:19:49
1240502471551	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-05-29 09:25:39
1240502471619	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-05-29 09:29:03
1240402204607	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-05-29 09:30:00
1240502473284	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-05-29 09:33:59
1240502473532	Автын агаарын бохирдлын төлбөр	Хан-Уул	Бусад	9,500.00	2024-05-29 10:17:24
Нийт				96,500.00	

1240403571939	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	70,000,000.00	2024-10-01 14:01:20
1240102823003	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	81,044,630.00	2024-08-19 16:08:46
1240403571939	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	40,000,000.00	2024-07-25 11:38:40
1240403571939	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	20,811,000.00	2024-06-25 13:05:41
1231000159061	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	40,000,000.00	2024-03-18 18:54:52
1231000159061	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	84,988,950.00	2024-02-29 10:05:01
1230700763842	Нүүрсний агаарын бохирдлын төлбөр	Том татвар төлөгчийн газар	Улсын төвлөрсөн	112,216,950.00	2024-01-29 13:16:25
Нийт				449,061,530.00	

Зураг 3. Түрээслэгч байгууллагын техникүүдийн агаарын бохирдолын төлбөр төлсөн хуулга

Зураг 4. Тоосжилт бууруулах зам талбайн усалгааны ажил

Зураг 5. Тэмдэг тэмдэглэгээг засаж, сайжруулж байгаа байдал

Зураг 6. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.07.22 /

Зураг 7. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.10.06 /

Зураг 8. Гадна тээврийн зам засах ажилд автосамосвал гаргаж ажил гүйцэтгэсэн байдал /2024.07.22 /

Зураг 9. Цасанд боогдсон замыг нээж байгаа байдал /2024.03.05 /

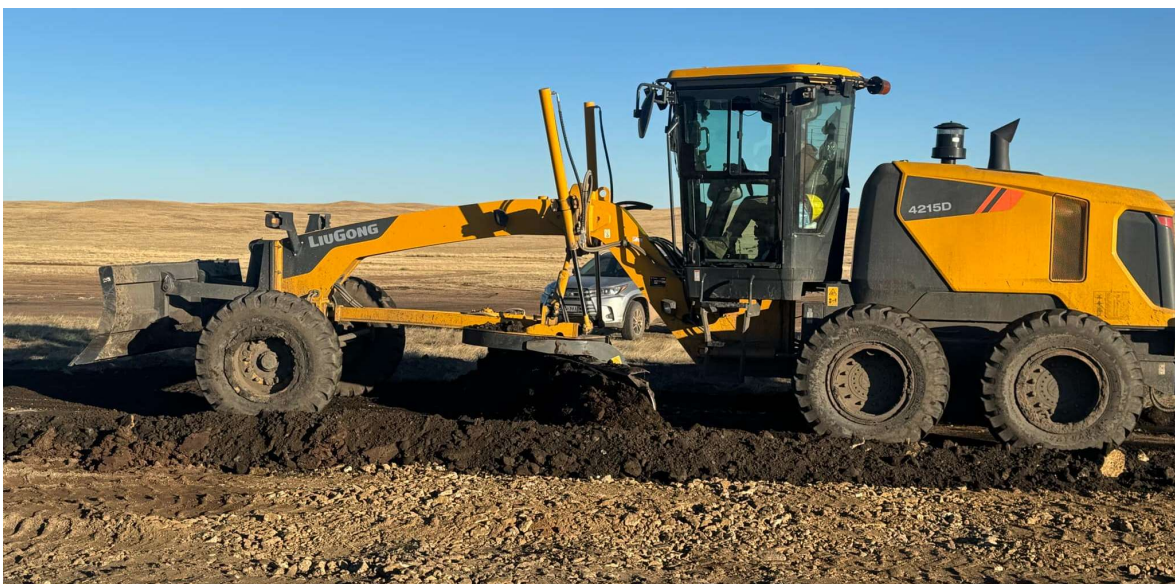
Зураг 10. Гадна тээврийн зам зассан байдал /2023.07.04/

Зураг 11. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №1 /2024.03.28/

Зураг 12. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №2 /2024.03.28 /

Зураг 13. Гадна тээврийн байнгын замын цэвэрлэгээ, арчилгаа №2 /2024.10.05 /

Хүснэгт 5. Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

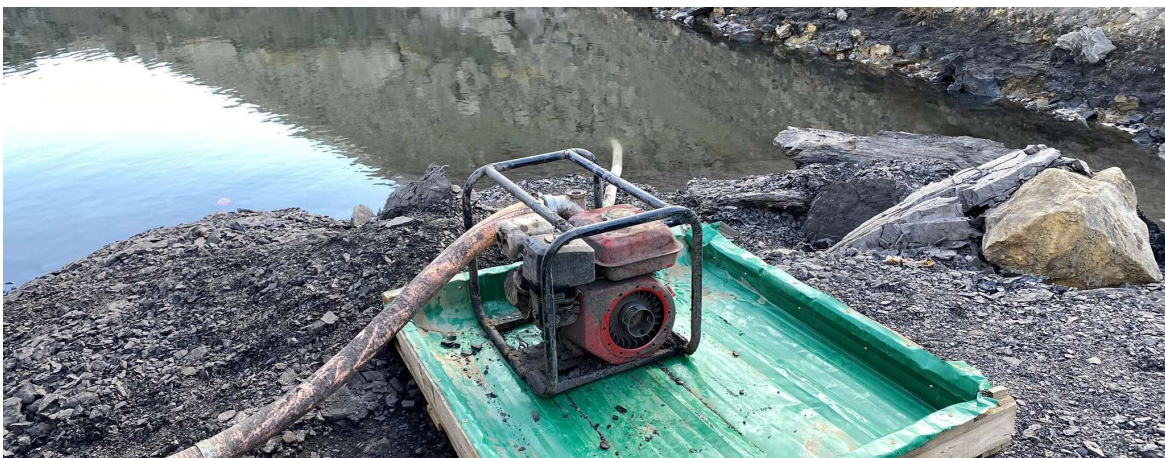
№	Болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Усыг тооцоогүй ашигласнаас газрын доорх усны нөөц хомсдох	- Уурхайн шүүрлийн ус нь маш бага гарах бөгөөд гарсан тохиолдолд зөв зохистой ашиглах үүднээс зам талбайн усалгаа, тоос дарах, мод зүлэг услах зэрэг ашиглаж байна. Хэрэглэсэн усны хэмжээг бүртгэлийн дэвтэрт тэмдэглэж зарцуулалтыг хянадаг. - Уурхайн хаягдал усыг зайлуулах цэгүүдийг тодорхойлж холбогдох зөвшөөрлийг авсан.	Үйл ажиллагаа
2	Шатах, тослох материал, нефтийн бүтээгдэхүүн зэрэг бодис алдагдах, хур тунадас болон үерийн усаар угаагдан усан орчинг бохирдуулах	- Шатахуунийг тоолуурт түгээгүүрээр түгээлт хийдэг, мөн аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмыг нарийн чанд баримталдаг тул асгаралт гардаггүй. - 2024 онд ШТС-г өргөхөд ажилд суурийн талбайн цэментэн хучилт хийж хөрсөөр нэвчин усан орчинд нөлөөлөх байдлаас сэргийлэх арга хэмжээ авж ажилласан.	354.0
		- Ус соруулах насосны суурийг шинээр хийж, хүн ашиглахад таатай болгохоос гадна түлш гадагш алдахдахаас сэргийлж сайжруулсан.	150.0
	Дүн		504.00

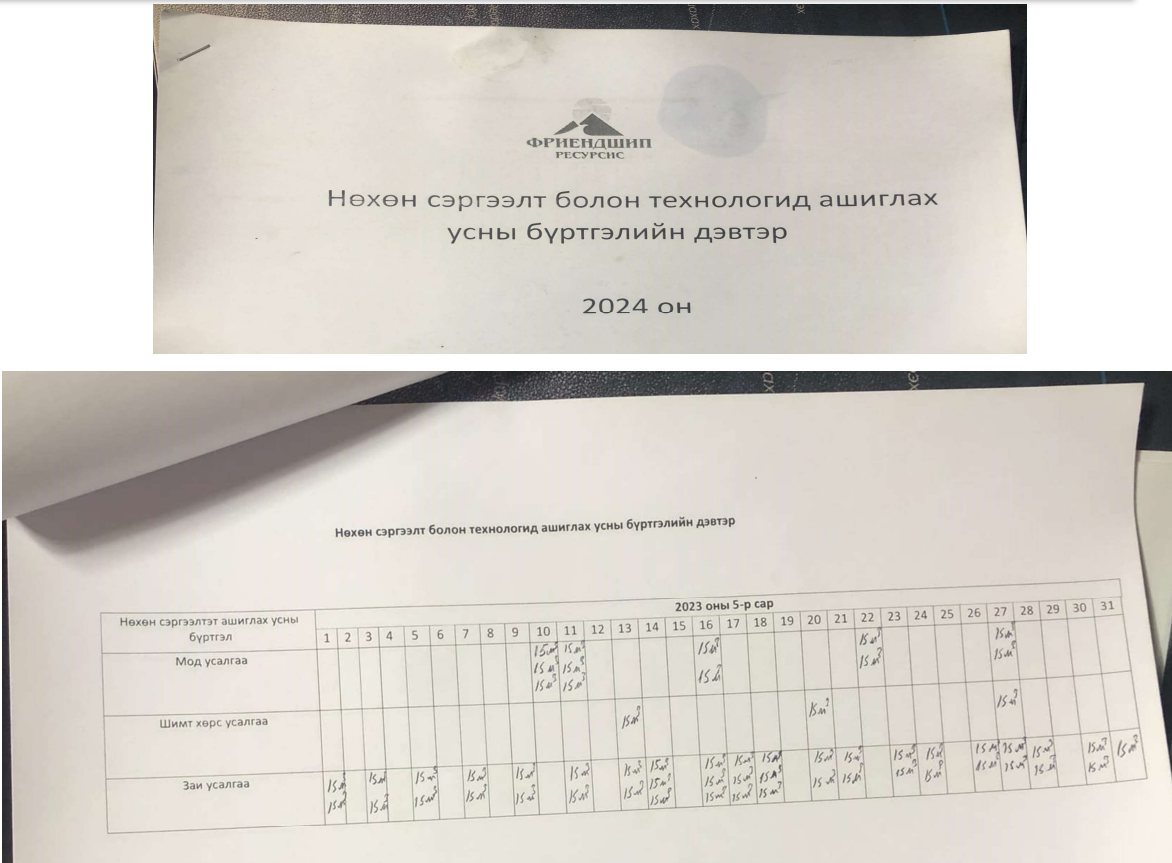
Зураг 14. ШТС-ын өргөтгөлийн суурийн талбайг бетонон хучилт хийж байгаа нь

Зураг 15. ШТС түгээгүүр

Зураг 16. Усны насосны битүүмжлэлтэй хашлага бүхий суурь

Зураг 17. Усны хэрэглээний бүртгэлийн дэвтэр

Хүснэгт 6. Хөрсөн бүрхэвчид учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	Болзошгүй нөлөөлөл	сөрөг	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Машин техникээс тос тосолгооны материал асгарч хөрс бохирдуулах		2021 онд грашын талбайг бүрэн цэментэн суурьтай болгосон бөгөөд техникийн засвар үйлчилгээг уг байранд хийлгэсэнээр хөрс бохирдуулахаас сэргийлдэг. Мөн 2023 онд техник засвар хийх гадна талбайг 6м х 16 м буюу 96 м² талбайг 20-30 см зузаантайгаар төмөр бетон цутгалт хийв. 2024 онд техник түрээслэгч компанид шаардлага хүргүүлэн засвар үйлчилгээ хийх, цементэн шалтай битүүмжлэл бүхий граш шинээр байгуулан ашиглаж байна. Саармагжуулагч хлораминыг уурхайд бэлтгэсэн байдаг.	50.0

2	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас хөрс бохирдох	Хаягдал тосны агуулах №1-ийн хуучин хашааг буулгаж, талбайг өргөсгөн, блокоор хананы өрлөг хийж сайжруулсан.	1,694.4
3	Уурхайн гал тогоо, угаалгаас гарах шингэн хаягдал, мөн хоолны үлдэгдэл, хатуу хог хаягдал зэргийн нөлөөгөөр хөрс бохирдох	Ахуйн хэрэглээний хатуу хог хаягдлыг нэгдсэн байдлаар Олон-Овоо багийн хогийн цэгт төвлөрүүлдэг. Тайлант онд сард 1 удаа хогийг зөөвөрлөсөн.	Зардлыг хог хаягдлын хэсэгт тусгав
		Тус онд бохир соруулах ажил хийгдээгүй. Харин гал тогоо шинчлэгдсэнтэй холбоотойгоор бохирын цооног (битүүлжлэл бүхий хувцанцар) байгуулсан.	3405.6
		Доод кемпэд хөрсөнд нэвчдэггүй, соруулах зориулалттай эко 00 байгуулсан. Бохирын цооногийн ул болон хоорондын зайг шавардаж битүүмжлэлийг хангасан. Мөн дээд кемпийн боловсон 00 болон угаалгын газрыг бүрэн ашиглалтанд оруулав.	7,831.8
	Дүн		12,981.8

Зураг 18. Грашийн шалыг цементжүүлсэн байдал /2021 онд /

Зураг 19. Грашийн гадна талбайг цэментжүүлсэн байдал /2023 онд /

Зураг 20. 2024 онд техникийн засвар үйлчилгээ хийх грашыг барьж ашиглалтанд оруулав.

Зураг 21. 2024 онд тос маслын цэгийг буулгаж шинээр барьсан

Зураг 22. Хатуу хог хаягдлыг багийн нэгдсэн хогийн цэгт төвлөрүүлдэг /2023 онд 2 удаа зөөвөрлөв/

Зураг 23. Уурхайд 2024 онд шинээр хийгдсэн бохирын цооног

Зураг 24. Хуванцар бохирын кольцоны бүтүүжлэлийг “шингэн хадаас” ашиглан хангав.

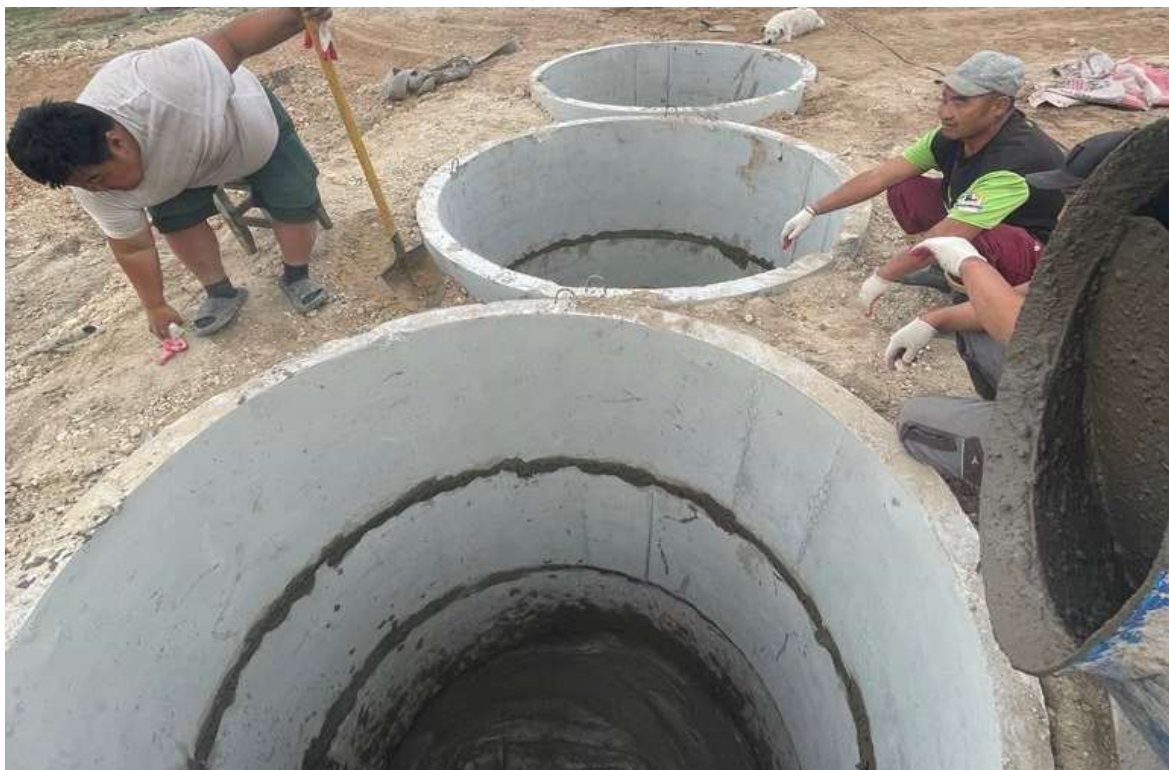
Зураг 25. Боловсон 00 + халуун усны байр №1

Зураг 26. Боловсон 00 + халуун усны байр №1

Зураг 27. Сорулдаг гадаа 00 №1 /дээд кемп -2023 он/

Зураг 28. Сорулдаг гадаа 00 №2 /дээд кемп -2024 он/

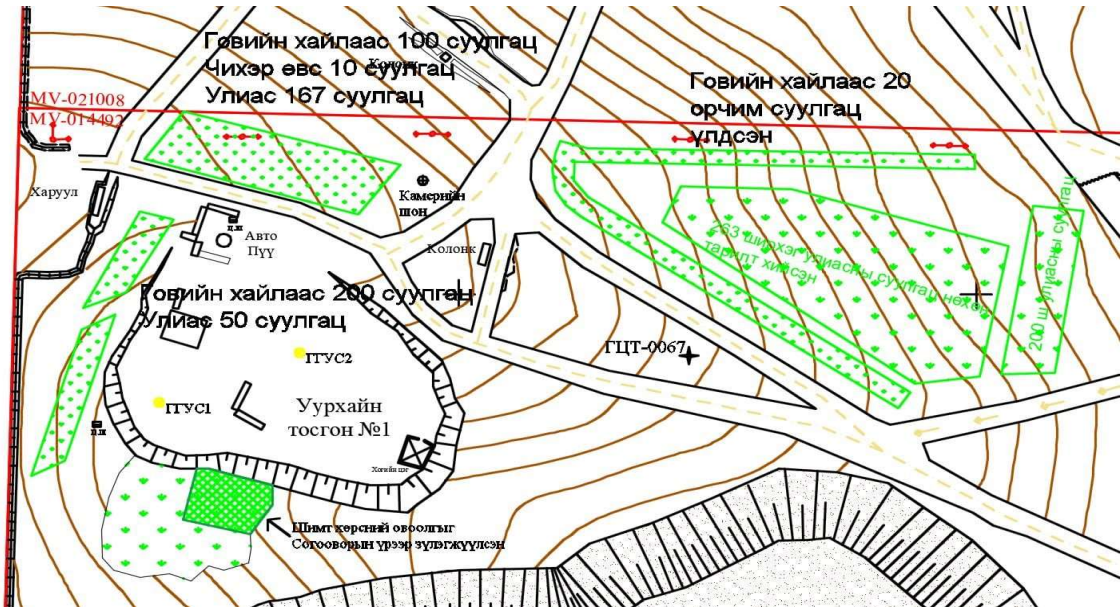
2.2 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээний биелэлт

Уурхай 2024 онд нөхөн сэргээлтийн чиглэлд Биологийн болон техникийн гэсэн 2 чиглэлд төлөвлөгөө гарган ажилласан. Тайлант онд шинээр хуулсан шимт хөрсийг засч тэгшлэн арчлах, услах болон модны нөхөн тарилт хийхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт 7. Нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн ажлууд

№	Хийж гүйцэтгэсэн ажлууд	Зардал мян.төг
Ногоон байгууламж байгуулах		
1	Уурхай дээр мод тарих ажил: Уурхай өмнөх онуудад уурхайн талбайг ногоон байгууламжтай болгох үүднээс эрчимтэй мод тарьж ирсэн байдаг. 2024 онд модны ургалтын байдалд үзлэг хийхэд 200 ш бургасын ургалт 0%, 2020 оны 320 ш говийн хайлаас 100%, 2021 онд тарьсан 1000 хайлаас 2% ургалттай, 470 чацаргана 19%-ийн ургалттай байлаа. 2023 онд 200 ш бургасны оронд нөхөн тарьсан 210 ширхэг улиас модны ургалт 80%-тай байлаа. 2024 онд чацарганы нүхэнд нөхөн тарилтыг үргэлжлүүлэн улиас модыг 263-г тарьсан бол шинээр талбай өргөтгөж 167 ш улиас мод тарьсан. Нийт тайлант онд 430 ш улиас мод тарьлаа.	5,000.0
2	Өмнөх жилүүдийн мод тарих ажил: “Ногоон хишигтэн” ТББ-тай хамтран уурхайн талбайд 2021 оны 5-р сард 1000 ш улиасны модны суулгацыг тарьсан. Мөн 2020 онд 320 ш улиасны суулгац, 2021 оны 8-р сард 470 ширхэг 2-5 настай чацарганы суулгацыг тарьсан байна. 2022 онд 200 ширхэг бургас суулгасан. 2023 онд 210 ш улиас тарьсан.	12,585.0 Энэ зардал орохгүй
3	Суулгац болон шимт хөрс арчилах ажиллагаанд зориулж тогтмол усалгааны ажлыг түрээсийн усалгааны автомашин болон өөрийн ажилчдын оролцоотойгоор зохион байгуулсан.	7,111.1 Усалгааны машины түрээсийн зардал
4	Суулгац тээврийн зардал	116.0
	Дүн	12,227.1
Шимт хөрс арчлах, хамгаалах ажил		
1	Тайлант онд уурхайн ахилтанд өртсөн нийт 3.0 га талбайн 14.98 мян.м³ шимт хөрсийг урьдчилан хуулж шимт хөрсний овоогод байршуулж хэлбэршүүлсэн. Бүс нутгийн хэмжээнд бороо хур сайн орсон тул шимт хөрсний овоолго, уурхайн бүс доторх эрүүл талбай	Усалгаанд- 888.9 Шимт хуулах болон хэлбэршүүлэх

	болон орчны ургамлын ургалт сайн байлаа. Бороо хур багатай байсан 5, 6 сард ургамлын ургалтын эхэн үед 6-н удаа усалгааны ажил хийсэн. Үүнд 90 м³ ус зарцуулсан. Шимт хөрсийг ургамалжуулах ажлыг 6-р сарын 23-нд хийсэн. Үрэлгээнд “Согоовор”-ын үрийг 15 кг-ийг ашигласан. Ургалтын хэмжээ 20 см орчим болж эрчим сайтай байлаа.	ажлын зардал нь үйл ажиллагааны зардалд багтсан. Үр худалдан авах – 1,798.9 Шимт хөрсний нийт зардал нь 2,687.8
Дотоод овоолго үүсгэх ажил		
1	Уурхайн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил: Уурхай 2 болон 3-р давхаргыг ашигласан орон зайд дотоод овоолгын ажил хийж нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгэж байна. Уурхайлалтаас гарсан хөрс хуулалт болон нүүрсний цэвэрлэгээ бүгд дотоод овоолгод байршиж байна. Тайлант онд 2.70 га талбайд дотоод овоолго нэмж байршуулсан бөгөөд 1,589.0 мян.м³ сийрэгжээгүй хөрс болсон. Дотоод овоолго үүсгэсэн талбайн хэмжээ 16.9 га талбайг хамраад байна.	Зардал нь үйл ажиллагааны зардалд хамаарна. Ойролцоогоор 4,767.0 сая төгрөг зарцуулагдсан.
	Нийт зардлын хэмжээ	14,914.9

Зураг 29. Мод тарилтын дэвсгэр зураг

Зураг 30. Улиасны ургалтын байдал /хавар/

Зураг 31. Уурхайн талбайд тарьсан говийн хайлаасны ургалтын байдал

Зураг 32. 2024 оны мод тарилтын зураг /2024.10.09-27-нд/

Зураг 33. Суманд хүлээлгэн өгсөн 200 ш улиас /2024 оны 10.09-нд /

Мод тарилтын тухай:

2023 оны хувьд модны өсөлт ургалт сайтай жил байсан бөгөөд уурхайн хэмжээнд тарьсан нийт модноос төлөөлүүлэн 100 ш хайлаасанд өсөлтийн хэмжилт хийхэд дунджаар 29.68 см ургалттай байсан.

2023-2024 оны өвөлжилт хүндрэлтэй болсон бүс нутгийн хэмжээнд цас ихтэй байсан тул уурхайн бүсэд их хэмжээний мал өвөлжсөн. Үүний улмаас мод бутыг их хэмжээгээр идэж сүйтгэсэн асуудал дагуулсан.

Хаврын ургалтын үед тооллого хийхэд ихэнх 4-5-н настай хайлаас (1000 хайлааснаас 20 орчим нь сэргэсэн) үхсэн харамсалтай тоо гарсан.

Тайлант оны намар үлдсэн хайлаас болон улиас моднуудад ургалтын өсөлтийг хэмжиж үнэлэх боломжгүй байна.

Харин хараа хяналт сайтай кемп тойрсон 320 хайлаасны ургалт 25-30 см орчим байна.

Зураг 34. Модны өсөлтийн хэмжилт /2024.10.29-нд/

Зураг 35.Шимт хөрсний усалгаа

Зураг 36. Уурхайн дотоод овоолгын ажил /2023 оны намар/

Зураг 37. Уурхайн дотоод овоолгын ажил-ахилт /2024 оны намар/

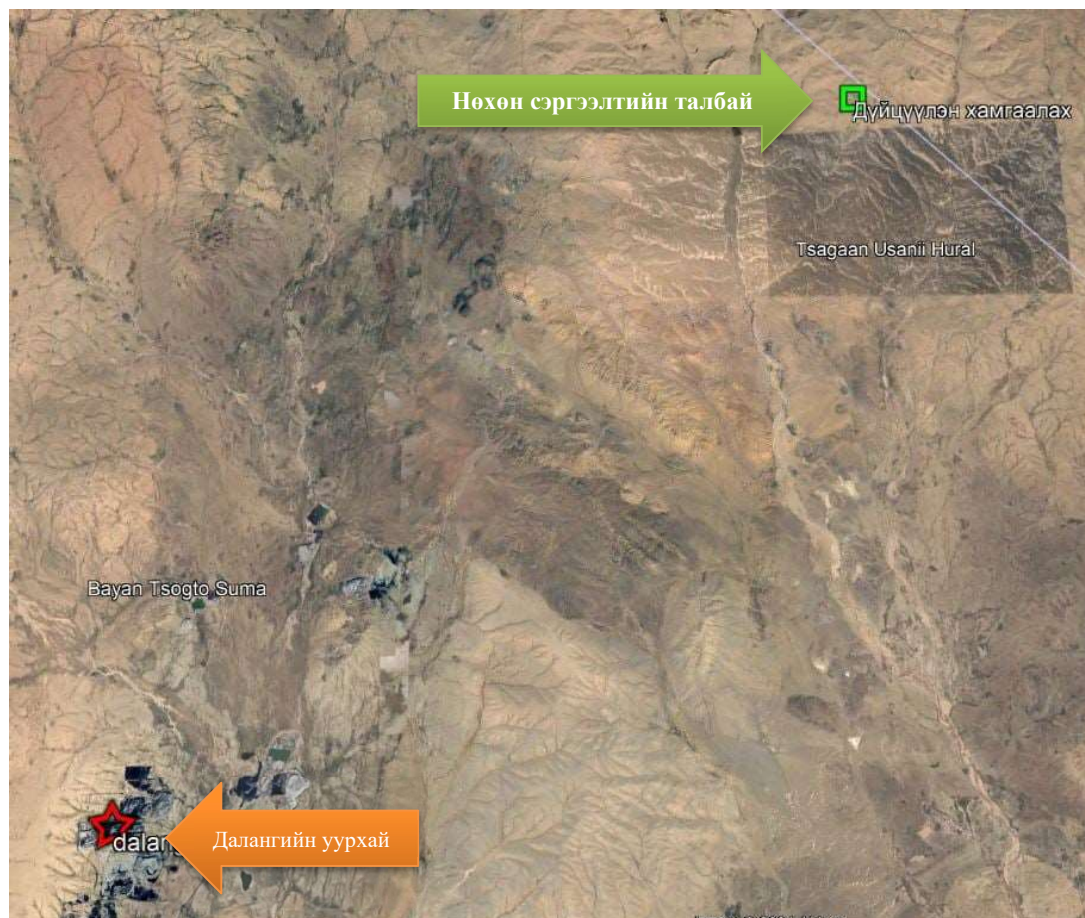
2.3 2024 оны дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний биелэлт

2.3.1 Нөхөн сэргээсэн талбайн тухай

Даланжаргалан сумын Элдэв багийн Хажуу нэртэй газарт жонш хууль бусаар олборлож гэмтээсэн газарт техникийн нөхөн сэргээлтийн газрыг 0.94 га газарт хийж гүйцэтгэв. Уурхайгаас баруун хойш 26 км зайд уг талбай байрлана.

Хүснэгт 8. Талбайн солбицол, байрлал:

№	Өргөрөг			Уртлаг		
	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек
1	46	28	97.32	109	19	22.03
2	46	29	00.66	109	19	27.40
3	46	28	97.68	109	19	30.25
4	46	28	95.08	109	19	23.92
5	46	28	78.38	109	19	19.11
6	46	28	76.55	109	19	21.24
7	46	28	75.81	109	19	18.92
8	46	28	77.51	109	19	16.93
Талбай	0.94 га			927 м3		

Зураг 38. Нөхөн сэргээлтийн талбай

2.3.2 Нөхөн сэргээх арга хэмжээ

Нөхөн сэргээх арга хэмжээг урьдчилсан үзлэг хийсний дараа 8-р сарын 20-нд хийж гүйцэтгэсэн. Уг арга хэмжээнд 1 ковш, 1 инженер техникийн автомашин ажилласан.

а. Ухашыг тэгшилж нөхөн сэргээх арга хэмжээ:

Ухашын ойролцоо байх шимт болон хөрсний овоолгуудыг зөөвөрлөн хучилт хийн ойр орчмын гадаргуутай адил түвшинд тэгшлэх байдлаар нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгэж байлаа.

Зураг 39. Ухашыг нөхөн дүүргэлт хийж тэгшилж байгаа болон нөхөн сэргээлтийн ажлын дараа

Зураг 40. Ухашиг нөхөн дүүргэлт хийж тэгшилж байгаа болон нөхөн сэргээлтийн ажлын дараа

2.3.3 Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын төлөвлөгөөний биелэлийн зардал

Нөхөн сэргээх арга хэмжээг 8-р сарын 20-нд гүйцэтгэсэн байна. Уг арга хэмжээнд 1 ковш 1 инженер техникийн автомашин, 2 хүн ажилласан байна.

Нөхөн сэргээлтийн зардалд зарцуулсан түлш болон ажилласан цагт хамаарах техникийн түрээсийн зардлыг тусгалаа. Мөн ажилчдын цалингын зардлыг тусгав.

Хүснэгт 9. Ажилласан цагийн мэдээлэл

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Марк	Тоо	Огноо	Ажилласан цаг
1	Утгуурт ачигч	870	1	6.12-нд	15
2	ИТА автомашин	L-200	1	6.09-нд	5
2			1	6.12-нд	15
Нийт					35

Хүснэгт 10. Техник тоног төхөөрөмжийн түрээсийн зардал

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Марк	Ажилласан цаг	Зардал, төгрөг
1	Утгуурт ачигч	870	15	1,000,000.00
3	Нийт			1,000,000.00

Хүснэгт 11. Техник тоног төхөөрөмжийн түлш, шатахууны зардал

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Марк	Ажил-ласан цаг	1 мот.цаг зарцуу лалт, литр	Нийт зарцуулсан түлш, литр	Нэгжйн үнэ, төг/литр	Зардал, төгрөг
1	Утгуурт ачигч	870	15	18	270	3200	864,000.00
3	ИТА автомашин	L-200	20	6	120	2900	384,000.00
Түлшний зардал			35		390		1,248,000.00

Хүснэгт 12. Зардлын нэгтгэл

№	Зардлын төрөл	Зардал, төгрөг
1	Түрээсийн зардал	1,000,000.00
2	Түлшний зардал	1,248,000.00
3	Цалингын зардал	760,000.0
Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын нийт зардал		3,008,000.0
		Актанд бүхэлчилж 3,000,000.0 төгрөгөөр тусгав

Дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг 2024 оны 09-р сарын 30-ний өдөр хүлээн авч 2 талаас акт үйлдэн баталгаажуулсан. Үйлдсэн актанд зарцуулсан зардлын хэмжээг 3.0 сая.төгрөг гэж тусгав.

2.4 Түүх, соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөөны биелэлт

Уурхайн түүх соёлын өвийг хамгаалах талаар жил бүр тодорхой хэмжээний ажил төлөвлөн гүйцэтгэж ирсэн.

- 2021 оны 9-р сарын 4-нд сумын Байгаль Орчны ажилтан болон Соёлын Төвийн бусад мэргэжилтэнгүүдтэй хамтран сумын нутаг дэвсгэрт байгаа соёлийн биет өвийн тодорхой хэсгийн судалгаа болон түүнийг сэргээн засварлах ажилд компаний зүгээс унаа болон жолоочоор хангаж, түүнтэй холбоотой зардлыг хариуцаж ажилласан.
- 2022 онд уурхай ажиллаагүй боловч “Их нартын байгалийн нөөц газар”-тай хамтын ажиллагааны хүрээнд “Их нартын судалгааны төв”-ийн өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангах үүднээс 6 тн нүүрс хандивлаж судалгааны ажлыг тасралтгүй явуулахад дэмжлэг үзүүлж, хамтарч ажилласан.
- 2024 онд Их Нартын Цогцолбор газраас нүүрс авах санал ирүүлээгүй байна. Ирүүлсэн нөхцөлд олгоход бэлэнг

Хүснэгт 13. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө

№	Арга хэмжээ	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Түүх, соёлын өв дурсгалуудын талаарх мэдээлэлд анхааралтай хандах, сэргээх ажилд оролцох	Тайлант онд түүх соёлын өвийг хамгаалах ажлын хүрээнд тус сумын бичигт багийн Их нартын байгалийн нөөц газрын “Цагаан Өвгөн” хадны зургыг хамгаалахад тухайн орчныг хашаажуулах, тэмдэгжүүлэх ажлыг хийсэн.	664.0
2	Нутгийн иргэдийн уламжлалт амьдралын хэв маяг, тахилга шүтлэгт хүндэтгэлтэй хандах, дэмжлэх үзүүлэх	Иргэдийн уламжлалт өв соёлын нэг хэсэг сумын 100-н жилийн баяр наадмын үйл ажиллагаанд зориулан хандив өргөв.	50,000.0
	Дүн		50,664.0

Зураг 41. Түүх соёлын биет өвийг судлах хамгаалах ажил /Их нартын нөөц газар-Цагаан өвгөний хадны зураг/

Зураг 42. Сумын нэрэмжит шагайн харвааны тэмцээн / 2024 оны 10-р сар /

2.5 Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Уурхайн үйл ажиллагааны явцад бүх ажилчдын сургалт, ажилчдын хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой зардал, өдөр тутмын уурхайн үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад зайлшгүй мөрдөгдөх ХАБЭА-н зааварчилгаа гэх мэт ажлууд урьд жилүүдийнх шиг хийгдэж байна.

Мөн ажлын байрны ариутгал, хувь хүний гарын болон биеийн ариун цэвэрт байнгын анхаарал хандуулж байлаа. Ажилчдын дархлааг сэргээх амин дэм, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх эм хэрэгсэлээр хангаж ажлууд шат дараатай хийгдлээ.

Үүний хажуугаар уурхайн өдөр тутмын ажлын байрны зааварчилгаа, сар улирлын сургалтын өөрийн нөөц бололцоонд тулгуурласан хийлээ.

Хүснэгт 14. Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
Байгалийн гамшигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр			
1	Цаг агаарын гэнэтийн үзэгдлээс уурхайн ажиллагаа доголдох, зогсох	Цаг агаарын аюулт үзэгдэл болох хүчтэй салхи, шороон болон цасан шуурганы улмаас уурхайн үйл ажиллагаа зогсох тохиолдол байдаг бөгөөд үүнийг телевизийн болон ухаалаг утасны цаг агаарын мэдээнээс урьдчилан тооцоолох боломжтой болсон.	-

2	Гал түймэртэй тэмцэх багаж хэрэгсэл, галын хор зэргийг тогтсон стандартын дагуу байрлуулж бэлэн байдлыг хангаж ажиллах	Уурхайн бүс нь говийн бүс нутагт хамаарах тул тэл хээрийн бүстэй харьцуулахад гал түймрын аюул харьцангуй багатай. Ажлын байр, амрах байр гэх мэт объектын гар түймрээс сэргийлэх үүднээс галын мэдрэгч, гал унтраах хэрэгсэлээр хангагдсан. Тайлант онд галын хор 20 ш, хүрз 10 ш, галын цохиур 2 ш гэх мэт хэрэгцээт зүйлсээр хангасан.	1,380.0
3	Газар хөдлөлт, чичирхийллийн улмаас үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа доголдох, зогсох	ХАБЭА-н төлөвлөгөө, дотооддоо мөрдөх гамшиг ослын үеийн төлөвлөгөөтэй. Ажилчдад аливаа осол эрсдлийн үед өөрийгөө хэрхэн хамгаалах, цугларах цэгийн ойлголтыг ХАБЭА-н сургалтын хүрээнд таниулга хийдэг.	Үйл ажиллагааны зардал
Үйлдвэрийн ослоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр			
4	Үйлдвэрийн ослын улмаас хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлж үйлдвэрийн үйл ажиллагаа доголдох, зогсох	- Ажилчдад өдөр тутмын зааварчилагаа өгдөг. - Оны эхэнд “ХЭМАББО” эрдэм шинжилгээ, сургалт судалгааны төвөөс нийт ажилчдын болон удирдах ажилтаны сургалт авсан.	3,000.0
		Ажилчдад зуны нормт хувцас, ажлын бээлий, маск гэх мэт нэг бүрийн хувцас хэрэглээр тухай бүр бүрэн хангаж ажиллаж байна.	21,012.0
		Түрээсийн тоног төхөөрөмжүүдийн машин техникийн үзлэгийг сар бүрийн 15-нд нэгдсэн журмаар зохион байгуулдаг бөгөөд нэг бүрийн хэрэгслийн бэлэн байдлыг байнга шалгаж, дутсан болон эвдэрсэн нөхцөлд нөхөж болон засвар хийлгэж байна.	Түрээсийн техникийн зардал
Эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ			
5	Хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх эрсдэл	- Тоос гаргахгүй боломжит бүх нөхцөлийн өөрсдийн нөөц бололцоонд тулгуурлан байнга хийдэг /усалгаа, зам талбайг түрэх, хурд тохируулах, салхины эрчим ихтэй үед уурхайн үйл ажиллагааг зогсоодог/ - УБ хотын УЦУОШГ-ийн “Байгаль Орчин, Хэмжил Зүйн Төв Лаборатор”-т хавар болон намар 2-тоо дуу чимээ, хөрс, ус, агаарын шинжилгээг 2 удаа, усны шинжилгээг улирал бүшр буюу 4-н удаа хийлгэсэн. - Шимт хөрсны ургамалын ургалтанд байнгын хяналт тавьдаг бөгөөд 5, 6 сард ургамалын ургалтын үед усалгаа хийсэн. Мөн олон наст ургамал болох согооворын үр тарьж ургуулсан.	зардлыг орчны хяналт шинжилгээний ажилд оруулсан.
	Дүн		25,392.0

Зураг 43. Галын хорыг шинээр нэмж байршуулсанаас гадна хяналтын хуудастай болсон

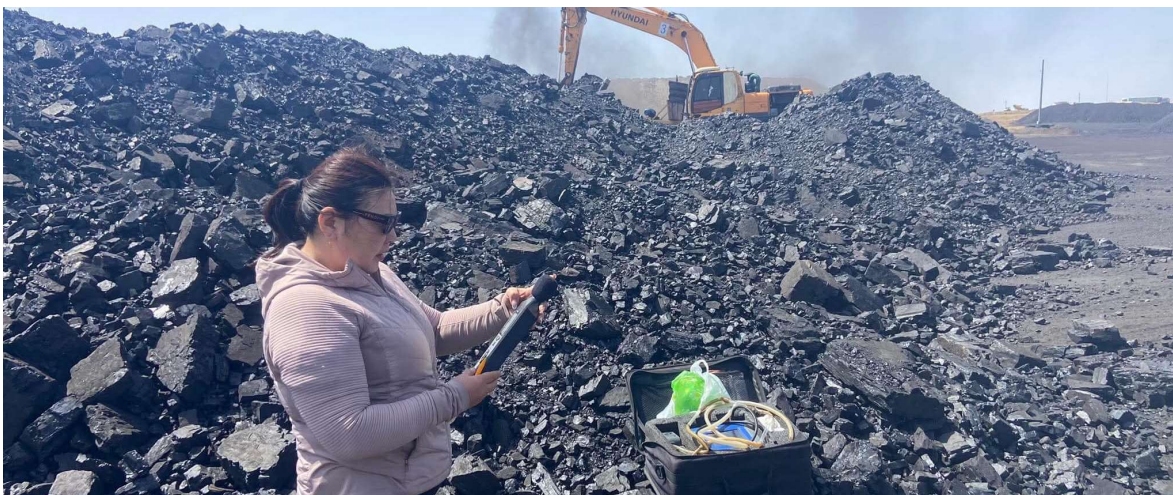
Зураг 44. Ажилчдыг иж бүрэн нормын хувцасаар хангасан

Зураг 45. Ажилчин нарядыг ээлж эхлэх бүрт өгдөг

Зураг 46. Нийт ажилчид болон удирдах ажилтаны сургалт / 2024.02.01-нд/

Зураг 47. Орчны шинжилгээг 2024 оны 07, 10-р сард хийв. Усны шинжилгээг улирал бүр хийв.

2.6 Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Хүснэгт 15. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Хөрс, ус, агаарын бохирдол үүсэх	Ахуйн хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгалт хийх зорилгын хүрээнд уурхайн ажилчдын тосгонд тэмдэгжүүлсэн, 3-н тусгаарлалт бүхий ахуйн 2 хогийн савыг 2020, 2022 онд ашиглалтанд өгч үр дүнтэй ашиглаж байна. Ахуйн хэрэглээний хатуу хог хаягдлыг нэгдсэн байдлаар Олон-Овоо багийн хогийн цэгт сар бүр тээвэрлэн төвлөрүүлж байлаа. Холбогдох гэрээг байгуулан төлбөрөө төлсөн.	Нийт: 4,986.1 2,586.1 2,400.0
		2021 онд грашын талбайг бүрэн цэментэн суурьтай болгосон бөгөөд техникийн засвар үйлчилгээг уг байранд хийлгэсэнээр хөрс бохирдуулахаас сэргийлдэг. Мөн 2023 онд техник засвар хийх гадна талбайг 6 мх16 м буюу 96 м² талбайг 20-30 см зузаантайгаар төмөр бетон цутгалт хийв. 2024 онд шинээр граш барьж, шалыг 20 см зузаантайгаар цементэлсэн.	Зардал нь хөрс хамгаалах ажилд тусгагдсан
		Ангилан ялгах хогийн саванд цугларсан 2 догч түүхий эд болох ундаа усны хуванцар савыг Улаанбаатар хотод тушаасан. Түлшний зардал гарав.	139.2
		Аюултай хог хаягдал болох гидро болон тосыг хог хаягддаг боловсруулагч “Клин ойл”ХХК-тай гэрээ байгуулж зориулалтын газарт хуримтлал үүсгэж байгаад тушаадаг. Тайлант оны 8-н сарын 31-нд 3400 литр шингэн хаягдал тушаасан.	278.4
		Хаягдал тос болон түлшний шүүр тунгаах 2 ш савыг хийж дээд болон доод хаягдал тос хадгалах цэгт байршуулан ашиглаж байна.	50.0
Физик нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр			
2	Үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж, машин механизмын хөдөлгүүрээс үүдэлтэй шуугиан ажиллагсдын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлнэ.	Ажилчдын амрах байрыг шинээр зохион байгуулж битүү дээвэртэй болгож, дуу чимээ тусгаарлалт, дулаан хангамж, ая тухтай нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Орчны дуу шуугианы хэмжилтийг жилд 2 удаа хийлгэж байна. Дуу чимээ зөвшөөрөгдөх хэмжээнд байна. Бутлуурын ажилчдад хамгаалах чихэвчийг тогтмол ашиглуулдаг.	50.0
	Дүн		5,503.7

Зураг 48. Ахуйн хог хаягдлын цэг /2020 онд тохижуулсан бөгөөд үргэлжжүүлэн ашиглаж байна./

Зураг 49. Дахивар хаягдлыг төвлөрүүлэх цэг / Туслан гүйцэтгэгчийн кемп/

Зураг 50. Бүх нийтийн цэвэрлэгээ

Зураг 51. Ажилчдын байр өмнө нь

Зураг 52. Ажилчдын байр /2023 он /

Зураг 53. Ажилчдын байр /2024 он /

Зураг 54. Шинэ гал тогооны байр /2024 он /

Зураг 55. Хаягдал тос, дугуйг хүлээлгэн өгч байгаа нь /2024 оны 8-р сарын 31-нд/

БАТЛАВ:

“ФРИЕНДШИП РЕСУРСИС” ХХК-ийн
ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ Б.МӨНХТУЯА

Техникийн хаягдал тос, тосолгооны шингэний хаягдалыг
хүлээлгэн өгөх гэрээ

БАТЛАВ:

“КЛИН ОЙЛ” ХХК-ийн
“ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ Б.МӨНХДОРЖ

2023 оны 06-р сарын 22-ны өдөр

ОРЛОГЫН ПАДААН №

(байгууллагын нэр)

2024 он 08 сар 31 өдөр

(бэлтгэн нийлүүлэгчийн нэр)

Дагалдах баримт №

№	Материалын үнэт зүйлийн нэр, зэрэг, дугаар	Код	Хэмж х нэгж	Нэг бүрийн үнэ	Хүлээн авсан	
					Тоо	Үнэ
	Ариутгал хөл халдас Тос маас		Т		2 тн 2000	

Тэмдэг

УЛААНБААТАР ХОТ
“КЛИН-ОЙЛ”
Хүлээн авсан

Б.Мөнх-Дорж
Мөнх-Дорж

ОРЛОГЫН ПАДААН №

(байгууллагын нэр)

2024 он 08 сар 31 өдөр

(бэлтгэн нийлүүлэгчийн нэр)

Дагалдах баримт №

№	Материалын үнэт зүйлийн нэр, зэрэг, дугаар	Код	Хэмж х нэгж	Нэг бүрийн үнэ	Хүлээн авсан	
					Тоо	Үнэ
	Ариутгал хөл халдас Тос маас		Т		1 тн 1200 тн	

УЛААНБААТАР ХОТ

Зураг 56. Байгуулсан гэрээ, тушаасан баримт

Зураг 57. Хаягдал тос болон түлшний шүүр тунгаах сав

Зураг 58. Ахуйн хог хаягдлыг сар бүр нэгдсэн хогийн цэгт зөөвөрлөн төвлөрүүлдэг

2.7 Удирлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт

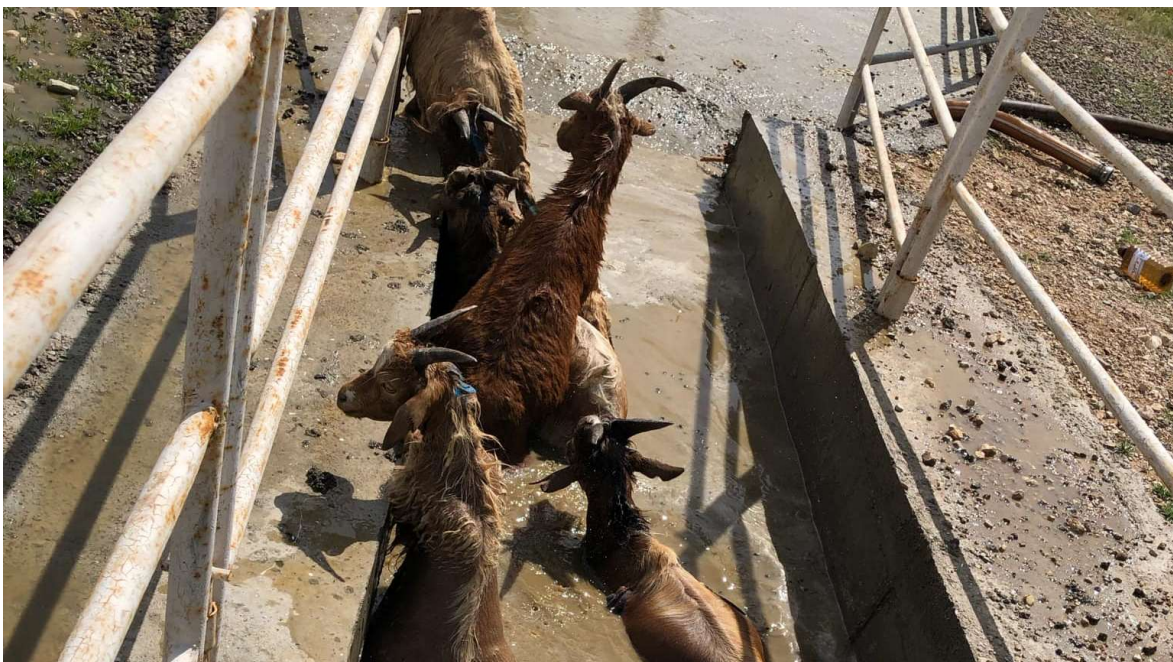
Уурхайн удирдлагын зүгээс байгаль хамгаалах бодитой ажлаас гадна шаардлагатай бичиг баримтын бүрдэл, судлагаа, хяналтын ажлыг хуулийн хугацаанд тасралгүй явуулахад анхааран ажиллаж байна. Тайлант онд 2 жил тутам хийлгэх ёстой аудит, БОННУ-д тусгагдсан багийн иргэдийн хүнсний эрүүл ахуйн нэг хэсэг болсон малын эрүүл мэндийг хамгаалах ажлын хүрээнд “мал угаалгын ванн” барих ажлын өөрийн хөрөнгө санаачлагаар хийж хэрэгжүүлээ.

Хүснэгт 16. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт

№	Арга хэмжээ	Гүйцэтгэсэн ажил	Зардал мян.төг
1	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу хийж гүйцэтгэсэн ажлууд	Бүх ажилчдын болон удирдах ажилтаны сургалтыг 2024 оны 2-р сард мэргэжлийн байгууллага болох “ХЭМАББО” эрдэм шинжилгээ сургалт судалгааны төвөөр хийлгэсэн.	3,000.0 /осол эрсдэлийн хэсэгт орсон/
		Байгаль орчин хамгаалах чиглэлээрх яриа таниулгыг /ихэвчлэн хог хаягдал ангилах, аюултай хог хаягдлын тухай/ сар бүрийн 15-ний бүх ажилчдын хурлаар хийдэг. Сумын байгаль орчны ажилтантай холбоотой ажиллаж тухайн жил төлөвлөгдсөн сумтай холбоотой ажлыг гүйцэтгэлээ.	0.0
		Байгаль орчны аудитыг “Сайн тусгал”ХХК-иар 2023 онд хийлгэсэн.	11,840.0 /өмнөх жил /
		Газрын төлөв байдал чанарын хянан баталгааг “Ворлд гоби”ХХК-ээр гэрээгээр 2022 онд гүйцэтгүүлсэн.	8,200.0 /өмнөх жил /
		Багийн иргэдийн 2-н хүүхдүүдийн сургалтийн төлбөрт 11.0 сая.төг, сум болон багийн иргэдэд өвс тэжээл 1200 боодол буюу нийт 15 сая.төг, өвөлжилт хүндэрсэнтэй холбоотойгоор 2024 оны хавар 03-р сард 500 боодол өвсийг 13.0 сая.төг, багийн 40-н айлд тус бүр 2 тн нүүрс буюу 12.0 сая.төг, сумын иргэдэд 100 тн нүүрс буюу 15.0 сая.төгрөг гэх мэт зардлуудыг одоогийн байдлаар шийдвэрлэж ажлаад байна. Эдгээрт 66.00 сая.төгрөг зарцуулав. БОННУ-д тусгагдсаны дагуу багийн малчдад усны хүртээмжийг ойртуулах үүднээс 120 м гүнтэй гүний худаг 1 ш-ийг эрх бүхий байгууллагаар гаргуулав. Тохижилтын ажил хийж дуусаагүй. Үүнд 18.0 сая.төгрөг зарцуулав. Мөн 2023 онд орон нутагт хийсэн мал угаалгын ваннд мал угааж эрүүлжүүлэх ажил тайлант оны 8-р сард хийгдэхэд уурхайн зүгээс хэрэгцээт усаар хангаж ажиллав. Үүнд 8-н өрхийн 2597 бог мал хамаарагдав.	84,000.0
	Дүн		102,000.0

Зураг 59. Уурхай дээр 1200 боодол өвсийг иргэдэд тараахаар бэлтгээд байна.

Зураг 60. Мал угаах ажил хийгдэв

Хүмүүнлэгийн ухааны их сургууль

Борлуулагч
ТТД: 9086366
Нэр: Хүмүүнлэгийн ухааны их сургууль
Хаяг:
Банкны нэр:
Банкны дансны дугаар:

Худалдан авагч
ТТД: 5877288
Нэр: Фриендшип ресурсис
Хаяг: Монгол, Дорноговь, Сайншанд, 2-р баг, 51

ДДТД: 000009086366001241022000001158887
Огноо: 2024-10-22 14:09:03

№	Бараа	т/ш	үнэ	Дүн
1	Боловсрол, мэргэжил олгох үйлчилгээ	1	6,288,000.00	6,288,000.00
Нийт үнэ:			6,288,000.00	
НӨАТ:			0.00	
Бүгд үнэ:			6,288,000.00	

Зураг 61. Багийн иргэдийн оюутан залуучуудыг дэмжих ажлын хүрээнд 2 хүүхдийн сургалтын төлбөр

Зураг 62. Сумын хандивын нүүрс

Зураг 63. Багийн малчдад зориулж гаргасан худаг.

3 2023 ОНЫ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТАЙЛАН

Уурхай орчны няналт шинжилгээний ажлын хүрээнд Улаанбаатар хотын УЦУОШГ-ийн дэргэдэх “Байгаль Орчин, Хэмжил Зүйн Төв Лаборатор”-т 2023 оны 7 болон 10-р сард хөрс, ус, агаар болон орчны дуу чимээнд шинжилгээний ажил хийлгэсэн.

2-р сар болон 8-р сард цэвэр, бохир усны шинжилгээг тус лаборатор болон “Усны газар”-ын дэргэдэх лабораторт хийлгэсэн.

Ингэхдээ өмнөх жилүүдэд хийсэн цэгүүдэд давтан хийсэн нь харьцуулах, суурь мэдээлэл үүсгэх боломжыг бүрдүүлж эхлэж байна.

2023 оны 2 удаагын бүрэн шинжилгээ болон 2 удаагын усны шинжилгээний ажлын зардалд 1,305.0 мян.төг зарцуулсан байна.

10-р сарын сүүлээр өгсөн шинжилгээний үр дүн хараахан гараагүй байгаа тул тайланд мэдээлэл болон үр дүнг оруулах боломжгүй байлаа.

3.1.1 Агаарын бохирдол

Хүснэгт 17. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2021 он 7 болон 9-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м³	Азотын давхар исэл мг/м³	Нийт тоос /TSP/мг/м³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Нүүрс бутлах ачих талбай	VII/05	13:40	0.019	0.032	0.246	62
		IX/14	19.20	0.025	0.028	0.057	56
2	Ажилчдын кемп, автозогсоол орчим	VII/05	14:25	0.015	0.024	0.087	42
		IX/14	18:50	0.020	0.018	0.068	54
3	Уурхай	VII/05	13:00	0.017	0.035	0.186	58
		IX/14	19.40	0.034	0.030	0.065	54
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

Хүснэгт 18. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2022 он 9-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м^3	Азотын давхар исэл мг/м^3	Нийт тоос /TSP/ мг/м^3	Дуу чимээ /ДБА/
1	Нүүрс бутлах ачих талбай	IX/11	10:05	0.019	0.025	0.091	70
2	Ажилчдын кемп, автозогсоол орчим	IX/11	09:00	0.015	0.023	0.079	44
3	Уурхай -Салхин дээр	IX/11	09:35	0.017	0.020	0.075	55
4	Уурхай – Салхин доор	IX/11	10:30	0.014	0.022	0.077	48
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

Хүснэгт 19. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2023 он 5-р сар)

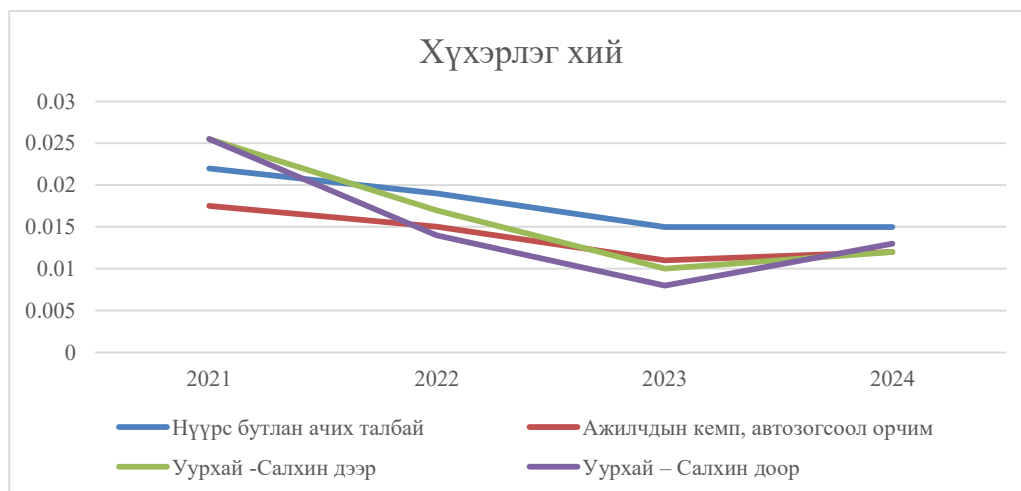
№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м ³	Азотын давхар исэл мг/м ³	Нийт тоос /TSP/мг/м ³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Нүүрс бутлах ачих талбай	V/06	13:35	0.015	0.022	0.235	50
2	Ажилчдын кемп, автозогсоол орчим	V/06	11:50	0.011	0.019	0.074	54
3	Уурхай -Салхин дээр	V/06	12:25	0.010	0.015	0.035	30
4	Уурхай – Салхин доор	V/06	12:55	0.008	0.017	0.174	50
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

Хүснэгт 20. Агаарын чанарын хэмжилтийн дүн (2024 он 7-р сар)

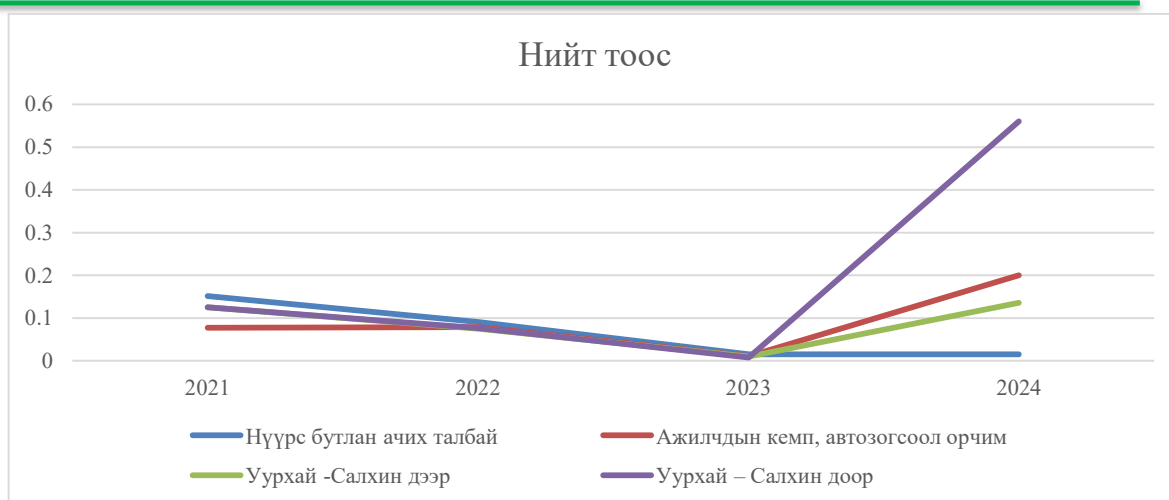
№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м ³	Азотын давхар исэл мг/м ³	Нийт тоос /TSP/мг/м ³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Ажилчдын кемп	VII/02	14:20	0.012	0.027	0.200	48
2	Уурхай – Салхин доор	VII/02	13:40	0.013	0.043	0.560	50
3	Уурхай -Салхин дээр	VII/02	11:00	0.012	0.030	0.136	54
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

Тайлбар:

Хүхэрлэг хийн (SO₂) агууламж зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс даваагүй, азотын давхар ислийн (NO₂) агууламж агаарын чанарт сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх хэмжээний байхгүй ба тоосонцорын хэмжээ зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс даваагүй. Мөн нүүрс ачих, бутлах хэсэгт их, дуу чимээний хэмжээ ихтэй байдаг тул бутлуурын ажилчдад дуу чимээний хамгаалалтыг үргэлжлүүлэн хийх хэрэгтэй. Нийт тоос өсч гарсан нь тухайн өдөр салхи ихтэй байсантай шууд холбоотой.

Зураг 64. Агаарын чанарын дээжлэлтийн үр дүн-Хүхэрлэг хийн жил бүрийн үзүүлэлтээр график байгуулалт хийхэд 2023 он хүртэл буурч байгаад 2024 онд өсөх хандлагатай гарсан байна..

Зураг 65. Агаарын чанарын дээжлэлтийн үр дүн-Нийт тоосонцорын жил бүрийн үзүүлэлтээр график байгуулалт хийхэд 2023 он хүртэл буурч байгаад 2024 онд огцом өсөлттэй гарсан.

Зураг 66. Агаарын чанарын дээжлэлт хийж буй байдал /2024 оны 7-р сар/

3.1.2 Хөрсний хими, физик шинж чанар, хүнд металлын шинжилгээ

Хөрсний морфологи тогтоцын хувьд хүрэн өнгөтэй, нягт, жижиг чулуутай, ургамлын үндэстэй, ургаман бүрхэвч 70%, хуурай, бүтэц алдагдсан, үе давхарга хоорондын шилжилт тод байна.

Хөрс нь сул хүчиллэгээс сул шүлтлэг урвалын орчинтой, карбонатгүй, ялзмагийн агууламж бага зэрэг, цахилгаан дамжуулах чанар бага буюу давсжилтгүй, хөдөлгөөнт фосфорын хангамж бага зэрэг, хөдөлгөөнт калийн хангамжаар бага, механик бүрэлдэхүүн элсэнцэр. Хөрсний үржил шимийн ерөнхий түвшин бага байна.

Хөрсний химийн шинжилгээ: 2020, 2022, 2023, 2024 онуудад онд хийсэн хөрсний лабораторийн задлан шинжилгээний дүнгээс үзэхэд ялзмагийн хэмжээ 0.6%-1.5% болж нэмэгдсэн, хөрсний pH тогтвортой буюу 7 орчим байгаа зэрэг нь хөрсний хими шинж чанарын түвшин болон ургамал ургах орчин сайн байгааг илтгэж байна. Харин шимт тэжээлийн элемент болох фосфорын хэмжээ буурсан хандлагатай байна. Мөн 2 байгууллагын шинжилгээний хариу эрс өөр байгаа нь учрыг одоогоор тогтоогоогүй.

Хүснэгт 21. Хөрсний химийн үндсэн шинж /2020 оны шинжилгээ/

Дээжийн дугаар	Гүн /см/	pH /1:5/	Чийг %	Ялзмаг %	NO ₃ мг/кг	Хөдөлгөөнт, мг/100г	
						P ₂ O ₅	SO ₄
1	0	7.9	0.96	0.6	3.2	41.0	19.6

Хүснэгт 22. Хөрсний химийн үндсэн шинж /2022 оны 09-р сар /

Дээжийн байршил	Гүн /см/	pH /1:5/	Чийг %	Ялзмаг %	Аммоны азот (NH ₄ -N) мг/кг	NO ₃ мг/кг	Хөдөлгөөнт, мг/100г	
							P ₂ O ₅	SO ₄
Отвол /модны орчим/	0	6.53	2.56	0.86	193.0	185.2	16.0	149.5

Хүснэгт 23. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2023 оны 05-р сар /

Дээжийн байршил	pH /1:5/	Чийг %	Ялзмаг %	Аммоны азот (NH ₄ -N) мг/кг	NO ₃ мг/кг	Хөдөлгөөнт, мг/100г	
						P ₂ O ₅	SO ₄
Отвал/модны орчим/	7.1	1.01	0.97	19.1	4.2	17.4	121.2
Шимт хөрсний овоолго	7.2	1.03	0.15	28.4	4.5	11.6	12.6

Хүснэгт 24. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2023 оны 06-р сар “Байгаль орчин судалгаа шинжилгээний газар /

№	Дээжийн байршил	pH /1:5/	Давс, %	Ялзмаг %	Солилцох сууриуд, мг-экв/100г		Шим тэжээлийн элементүүд, мг/100г	
					Ca ⁺²	Mg ⁺²	P ₂ O ₅	K ₂ O
1	Засварын төв	8.44	0.11	1.20	12	1	1.2	24
2	Шимт хөрсний овоолго	7.18	0.01	1.27	10	8	1.5	22
3	Нөхөн сэргээлтийн талбай	7.58	0.45	1.93	6	11	0.2	35
4	Замын хажуу	8.13	0.12	1.5	12	8	1.6	29
5	Кемп	7.11	0.02	1.42	12	9	1.7	26
6	Ил уурхай	7.31	0.39	2.01	8	12	0.9	37

7	Хяналт дээж	7.06	0.01	1.76	13	10	1.6	70
---	-------------	------	------	------	----	----	-----	----

Хүснэгт 25. Хөрсний химийн үндсэн шинж, дээжийн гүн 0-30 см /2024 оны 07-р сар /

Дээжийн байршил	рН /1:5/	Чийг %	Ялзмаг %	Аммоны азот (NH ₄ -N) мг/кг	NO ₃ мг/кг	Хөдөлгөөнт, мг/100г	
						P ₂ O ₅	SO ₄
Отвал/модны орчим/	8.0	1.18	1.9	29.5	2.2	0.9	28.9
Кемп	8.4	1.15	2.8	10.4	1.8	0.6	13.0

Зураг 67. рН-ийн орчин тогтвортой, ялзмагын хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай байна.

Хөрсний механик бохирдол:

2021 онд хөрсний механик бохирдол буюу хүнд металлын агууламжийг төслийн талбайд 4-н цэг сонгон авч шинжлүүлэхэд ЗДХ-ээс хэтэрсэн буюу бохирдолтой хөрс илрээгүй байна.

Хүснэгт 26. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2021 он 7 болон 9-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Он.сар	Cd	Pd	Hg	Cr	Zn	Cu	Co	Sr
1	Бутлуурын орчим	IX/14	Ил-гүй	14.6	Ил-гүй	Ил-гүй	75.2	26.3	7.5	213.1
2	Кемп орчим	VII/07	Ил-гүй	24.5	Ил-гүй	Ил-гүй	119.6	29.3	15.7	398.1
3		IX/14	1.5	17.9	Ил-гүй	Ил-гүй	107.4	24.02	37.5	216.7
4	Отвал	VII/07	Ил-гүй	19.4	Ил-гүй	Ил-гүй	85.4	26.3	11.9	378.7
5	Бензин түгээгүүр	VII/07	Ил-гүй	20.7	Ил-гүй	Ил-гүй	119.6	29.3	15.7	398.1
MNS 5850:2019 /ЗДХ/			3	100	2	150	300	100	50	800

Нэршил: Cd- Кадьми, Pd- Хар тугалга, Hg- Мөнгөн ус, Cr- Хром, Zn- Цайр, Cu- Зэс, Co- Кобальт, Sr- Стронци

2022 онд хөрсний механик бохирдол буюу хүнд металлын агууламжийг төслийн талбайд 3 цэг сонгон авч шинжлүүлэхэд ЗДХ-ээс хэтэрсэн буюу бохирдолтой хөрс илрээгүй байна.

Хүснэгт 27. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2022 он 9-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Он.сар	Cd	Pd	Hg	Cr	Zn	Cu	Co	Sr
1	Бутлуурын орчим	IX/11	2.1	16.1	<0.0005	<0.0005	39.7	29.1. 3	8.0	243.9
2	Уурхайн салхин доор	IX/11	0.9	12.8	<0.0005	<0.0005	41.2	28.7	11.0	231.1
3	Отвал	IX/11	<0.0005	16.6	<0.0005	<0.0005	60.0	29.1	26.7	195.1
MNS 5850:2019 /ЗДХ/			3	100	2	150	300	100	50	800

2023 онд хөрсний механик бохирдол буюу хүнд металлын агууламжийг төслийн талбайгаас 5-р сард 1 цэг сонгон авч шинжлүүлэхэд ЗДХ-ээс хэтэрсэн буюу бохирдолтой хөрс илрээгүй байна.

Хүснэгт 28. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2023 он 5-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Он.сар	Cd	Pd	Hg	Cr	Zn	Cu	Sr
1	Технологийн зам дагуу	V/08	0.005	11.9	<0.005	<0.005	64.3	30.7	241.9
MNS 5850:2019 /ЗДХ/			3	100	2	150	300	100	800

Нэршил: Cd- Кадми, Pd- Хар тугалга, Hg- Мөнгөн ус, Cr- Хром, Zn- Цайр, Cu- Зэс, Co- Кобальт, Sr- Стронци

6-р сард “Байгаль орчны судалгаа шинжилгээний төв” ирэхдээ нийт 8-н цэгээс дээжлэлт хийж хүнд металлын шинжилгээг 33-н элементэд хийсэн. Өмнөх шинжилгээний үр дүнтэй харьцуулах үүднээс 7-н элементийн үр дүнг энд орууллаа. Үр дүн зөвшөөрөгдөх хэмжээнд.

№	Сорьц авсан цэг	Он.сар	PPM 1 10,000 Cd	% 0.01 15 Mg	PPM 2 10,000 Mn	PPM 1 10,000 Cr	PPM 1 10,000 Zn	PPM 1 10,000 Cu	PPM 0.5 10,000 Sr
1	Дотоод овоолго	VI/18	<1	0.35	296	38	108	34.0	130
2	Засварын төв	VI/18	<1	0.37	478	18	80	22.1	190
3	Шимт хөрсний овоолго	VI/18	<1	0.16	277	15	48	16.4	143
4	Нөхөн сэргээлтийн талбай	VI/18	<1	0.41	314	22	66	10.2	223
5	Замын хажуу	VI/18	<1	0.11	221	11	42	8.8	113
6	Кемп	VI/18	<1	0.27	391	11	78	47.3	271
7	Уурхай	VI/18	<1	0.34	222	28	87	30.7	171
8	Хяналт дээж	VI/18	<1	0.19	348	18	63	18.3	148
MNS 5850:2019 /ЗДХ/			3			150	300	100	800

2024 онд 7 болон 10-р сард хөрсний хүнд металлын шинжилгээг хийлгэсэн бөгөөд 10-р сарын хариу хараахан гараагүй байна. 7-р сарын мэдээлэлд үндэслэн үр дүнг нэгтгэв.

Төлөөлөх дээжийг уурхай дотроос авсан нь механикмын ажлын бүс болох бөгөөд энэ нь хүнд металлын хэмжээ өмнөх жилүүдээс их гарах үндэс болсон гэж үзэж болхоор байна. 10-р сарын сүүлээр авсан хөрсний шинжилгээний үр дүнг өмнөх жилүүдтэй харьцуулах нь илүү бодитой үр дүнг илэрхийлэх боломжтой гэж үзэж байна.

Хүснэгт 29. Хөрсний хүнд металлын сорьц (2024 он 7-р сар)

№	Сорьц авсан цэг	Он.сар	Cd	Pd	Hg	Cr	Zn	Cu	Sr
1	Уурхай	VII/02	2.4	19	<0.005	<0.005	96.0	30.0	383.0
MNS 5850:2019 /ЗДХ/			3	100	2	150	300	100	800

Зураг 68. Хөрсний дээжлэлт хийж буй байдал /2024 оны 10-р сар/

3.1.3 Усны шинжилгээ

Уурхай жил бүр унд, шүүрэл, бохир усандаа шинжилгээний ажлуудыг тогтмол хийдэг. Энэ жишгийн дагуу 2024 онд доор шинжилгээнүүдийг өгөв. Үүнд:

- 1. 2-р сард: Ундны ус
- 2. 3-р сард: Бохир ус
- 3. 7-р сард: Ундны ус, кемпийн худаг, малчны худаг
- 4. 8-р сард: Ундны ус
- 5. 10-р сард: Ундны ус, бохир ус, шүүрлийн ус

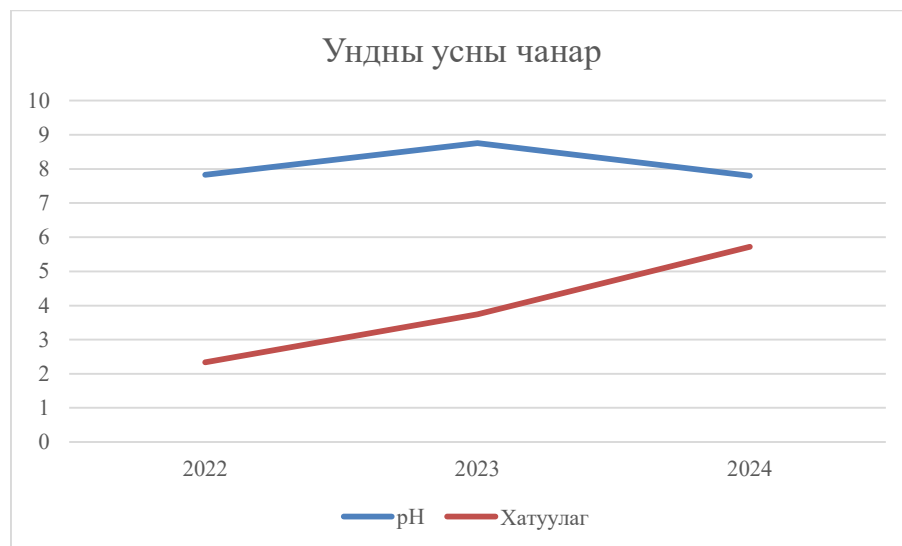
Шинжилгээний үр дүнгүүдээс үзэхэд зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрээгүй байна.

Хүснэгт 30. Ундны усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	pH	EC uS/cm	SO ₄ мг/л	Cl мг/л	Ca мг/л	Mg мг/л	Na+K мг/л	HCO ₃	Эрд	Хат мг/- экв/л
Ундны худаг /2022/	7.83	416	48.3	50.0	17.4	17.9	71.7	170	375	2.34
Ундны худаг /2023/	8.76	983	148	123	27.0	29.1	183	274	784	3.74
Ундны худаг /2024-2/	7.8	1292	125	106	32.9	28.7	156	284	733	4.0
Ундны худаг /2024-7/	7.9	1044	128	96.1	43.3	43.3	148	293	822	5.72
Ундны худаг /2024-8/	7.59	1240	172	85.1	50.1	66.9	174	512		8.0
MNS 0900:2018	6.5- 8.5	1000	500	350	100	30	-	-	-	7.0

Хүснэгт 31. Ундны усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	Ж/б мг/л	ПИЧ мг/л	NH ₄ мгN/л	NO ₂ мгN/л	NO ₃ мгN/л	PO ₃ мгP/л	Fe мг/л	F мг/л
Ундны худаг /2022/	0.6	1.2	0.02	0.005	2.60	0.001	0.02	0.70
Ундны худаг /2023/	9.4	1.6	0.67	0.233	3.28	0.001	-	0.87
Ундны худаг /2024-2/	0.8	0.5	0.01	0.023	64.28	0.010	0.08	1.32
Ундны худаг /2024-7/	2.6	1.6	0.09	0.013	18.9	0.048	0.01	3.46
Ундны худаг /2024-8/			0.34	0.0	0.34		0.09	
MNS 0900:2018	-	-	1.5	1.0	50	3.5	0.3	0.7-1.5

Зураг 69. Хатуулагийн хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай, pH орчин 2023 он хүртэл нэмэгдэх хандлагатай байсанаас 2024 онд буурсан байна.

Уурхай 2024 онд уурхайн бүс дотор болон малчны худаг тус бүр 1 ширхэгийг гаргасан. Худаг өрөмдсөний дараа худгийн уснаас дээж авч шинжилгээнд хамруулсан. Үр дүнг доор үзүүлэв. Үр дүнгээс үзэхэд цаашдаа малчдад зориулсан худгаас ундандаа хэрэглэх, кемпэд өрөмсөн худгаас ахуйдаас хэрэглэх боломжтой гэж үзэж байна.

Хүснэгт 32. Шинээр өрөмдсөн худгуудын усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	pH	EC uS/cm	SO ₄ мг/л	Cl мг/л	Ca мг/л	Mg мг/л	Na+K мг/л	HCO ₃	Эрд	Хат мг/- экв/л
Кемпийн худаг	7.27	2060	305	80.8	95.8	99.2	139	601	1321	12.94
Малчны худаг	7.52	1779	241	55.7	49.9	46.0	180	421	994	6.27
MNS 0900:2018	6.5-8.5	1000	500	350	100	30	-	-	-	7.0

Хүснэгт 33. Шинээр өрөмдсөн хугдгуудын усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	Ж/б мг/л	ПИЧ мг/л	NH ₄ мгN/л	NO ₂ мгN/л	NO ₃ мгN/л	PO ₃ мгP/л	Fe мг/л	F мг/л
Кемпийн худаг	32.8	1.8	0.08	0.003	0.97	0.012	0.03	0.92
Малчны худаг	41.2	1.3	0.24	0.003	0.35	0.010	0.01	1.24
MNS 0900:2018	-	-	1.5	1.0	50	3.5	0.3	0.7-1.5

Бохир усны шинжилгээг гал тогооны усанд хийлгэхэд жинлэгдэгч бодис, хими болон биохимийн хэрэгцээт хүчилтөгрөгч зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс 2-аас 17 дахин их байгаа нь усыг соруулж зайлуулаагүй, боловсруулалт хийгддэггүйтэй шууд холбоотой.

Хүснэгт 34. Бохир усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	pH	Ж/б мг/л	XXX мг/л	BXX ₅ мг/л	NH ₄ - N мгN/л	NO ₂ - N мг/л	NO ₃ - N мг/л	N _{нийт} мг/л	Рэрдэс мг/л
Ахуйн бохир- гал тогоо /2024 /	7.18	64.0	805	348	2.26	0.331	1.9	3.68	0.303
MNS 0900:2018	6-9	30	50	20	-	-	-	15	1.5

2023 оны 5-р сард удаа уурхайн шүүрлийн усанд химийн ерөнхий шинжилгээ хийлгэсэн. Сульфатын хэмжээ зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс их гарсан бөгөөд шүүрлийн усыг зөвхөн зам талбай, ногоон байгууламжын усалгаанд ашиглаж байна.

Хүснэгт 35. Шүүрлийн усны шинжилгээний үр дүн

Сорьцын нэр	pH	EC uS/cm	SO ₄ мг/л	Cl мг/л	Ca мг/л	Mg мг/л	Na+K мг/л	HCO ₃	Эрд	Хат мг/- экв/л
Уурхайн шүүрлийн ус /2023.05.25/	8.03	4.19	934	177	192	216	142	552	784	27
Уурхайн шүүрлийн ус /2024.10/	10-р сард өгсөн шинжилгээний хариу гараагүй байна.									
MNS 0900:2018	6.5- 8.5	-	100	350	300	-	-	-	-	-

4. 2024 ОНЫ БОМТ-НИЙ ДАГУУ ХИЙГДСЭН АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДЛЫН НЭГТГЭЛ

Уурхай 2024 онд байгаль орчин хамгаалах төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус ажлын хүрээнд нийтдээ 260.7 сая.төгрөгийн зардал гаргасан байна.

Хүснэгт 36. 2024 оны БОМТ-ний дагуу хийгдсэн ажлын биелэлтийн зардлын нэгдсэн тооцоо

№	Бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Зардал мян.төг
1	Агаар мандалд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	44,452.30
2	Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	504.00
3	Хөрсөн бүрхэвчид учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	12,981.77
4	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээний биелэлтийн зардал	14,914.90
5	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний биелэлтийн зардал	3,000.00
6	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	50,664.00
6	Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	25,392.00
7	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	5,503.73
8	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлтийн зардал	102,000.00
11	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлтийн зардал	1,305.00
	Нийт дүн	260,717.70